

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра психології**

Кваліфікаційна робота

Смисложиттєві орієнтації як чинник навчальної мотивації студентів

Студентка
4 курсу, група пс-20 зн
(екстремальна та кризова психологія)
Тюсова Марина Олексіївна

(підпис студента)

Керівник
Доктор психологічних наук, ст.
наук. співроб., професор кафедри
психології
Петрунько Ольга Володимирівна

(резолюція «до захисту»)

(дата)

(підпис керівника)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФАКТОРУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ	7
1.1. Основні дефініції смисловожиттєвих орієнтацій особистості	7
1.2. Теоретичні особливості вивчення феномену навчальної мотивації	14
1.3. Особливості формування навчальної мотивації майбутніх психологів	21
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТА-ПСИХОЛОГА	31
2.1. Методологія та організація дослідження	31
2.2. Рівень сформованості навчальної мотивації та смисловожиттєвих орієнтацій у студентів-психологів	37
2.3. Вплив смисловожиттєвих орієнтацій на формування навчальної мотивації у студентів-психологів	46
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ	56
3.1. Тренінгова програма розвитку смисловожиттєвих орієнтацій та формування навчально-мотиваційної сфери студентів-психологів	56
3.2. Дослідження динаміки змін у навчальній мотивації майбутніх психологів під впливом тренінгової програми	69
3.3. Методичні рекомендації для практичних психологів з формування навчальної мотивації студентів-психологів з врахуванням смисловожиттєвих орієнтацій	74
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі важливість формування мотивації до навчання вкрай актуальна, оскільки сучасні студенти втрачають інтерес до активного заняття навчальною діяльністю. Будь-яка діяльність залежить від певних мотивуючих чинників, які є каталізатором активності її учасника. Загальна сукупність цих чинників формує мотиваційний фон діяльності. У цьому відношенні навчальна діяльність не становить винятку. Вона включає в себе потреби студента, його інтереси, переконання, ідеали, самоусвідомлення, а також ціннісні орієнтації. Багатьох сучасних студентів турбують труднощі, що виникають у процесі навчання, і успішність у цій справі пов'язана з розумінням можливостей засвоєння знань і зацікавленістю у навчальних предметах.

Сучасна освітня парадигма підкреслює важливість розуміння та врахування складних мотиваційних механізмів у навчальному процесі. Одним із ключових аспектів, який впливає на активність та успішність студентів у вивченні, є їхні смислові уявлення та життєві орієнтації. Смесложиттєві орієнтації відображають особистісний світогляд та цінності, які визначають студентську поведінку, вибори та дії у навчальному середовищі.

Ця тема є предметом значного наукового та практичного інтересу багатьох авторів (Максименко С. Д., Зливкова В. Л., Кузікова С. Б. та інші), оскільки відповідно до сучасних підходів у психології освіти, розуміння смислових орієнтацій студентів є ключовим для розробки ефективних стратегій мотивації та підвищення їхньої академічної продуктивності. Врахування смислових уявлень дозволяє краще розуміти мотиваційні механізми, які впливають на студентське навчання та сприяють покращенню якості освіти.

У цьому контексті, ця робота присвячена дослідженню взаємозв'язку між смесложиттєвими орієнтаціями та навчальною мотивацією студентів. Шляхом аналізу цього зв'язку ми маємо намір розкрити ключові аспекти, які впливають на навчальну активність та досягнення студентів у навчанні.

Різноманітні впливи формують світоглядну позицію особистості, її реакції та емоційний стан, що визначають сприйняття навколишнього світу та внутрішнього Я, а також адекватність сприйняття ситуацій і їхню оцінку. Одним із важливих чинників є особистісна мотивація, а під час здобуття вищої освіти таким фактором виступає навчальна мотивація.

Прагнення надати сенсу особистому існуванню є однією з важливих духовних потреб людини. Тому сучасний освітньо-виховний процес у сучасних закладах вищої освіти має спрямовуватися не тільки на передачу конкретних знань, а й на створення умов для розвитку смислових орієнтацій майбутнього фахівця. Ці орієнтації впливають на його поведінку, вибір цінностей, цілей та шляху розвитку як особистості, так і майбутнього фахівця з психології.

Учені розглядають смислові орієнтації з різних точок зору: зв'язок з цінностями особистості (Карпова І.); взаємозв'язок із шляхами самореалізації (Боднар М., Злобіна О.); включення до ієрархії життєдіяльності, що існують у свідомості людини (Аніщенко О., Варє І.); взаємодія з загальними суб'єкт-об'єктними орієнтаціями, які виявляються в різних життєвих ситуаціях (Коржова Ю.); визначення загальних чинників життєдіяльності людини, що формують загальну спрямованість і реалізуються в конкретних обставинах (Грачов О.); вплив на умови досягнення життєвого і професійного самовизначення студента (Гончар С.); орієнтацію особистості, наявність життєвих цілей, розсудливість у виборах і оцінках, задоволеність життям (самореалізація) та здатність брати за них відповідальність, впливаючи на їх перебіг (Каунова Н.).

Формування особистості є неперервним процесом, що відбувається протягом усього життя, а професійний розвиток стає однією з найважливіших частин такого постійного самовдосконалення. Важливість формування гармонійної особистості для студента особливо відчутна в професійному середовищі, де мотиваційні чинники та смислові орієнтації грають визначальну роль.

Таким чином, наше дослідження має актуальність у сучасному контексті, оскільки спрямоване на вивчення взаємозв'язку між навчальною мотивацією та смисложиттєвими орієнтаціями майбутніх фахівців з психології.

Мета дослідження: визначити вплив смисложиттєвих орієнтацій на формування навчальної мотивації студентів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати основні дефініції смисловожиттєвих орієнтацій особистості як фактору формування мотивації до навчання у сучасних здобувачів вищої освіти.

2. Виявити емпіричним шляхом рівень сформованості та взаємозв'язку навчальної мотивації та смисловожиттєвих орієнтацій у майбутніх психологів

3. Розробити тренінгову програму розвитку смисложиттєвих орієнтацій та формування навчально-мотиваційної сфери студентів-психологів.

4. Дослідити динаміку змін у навчальній мотивації майбутніх психологів під впливом тренінгової програми.

5. Надати методичні рекомендації для практичних психологів з формування навчальної мотивації студентів-психологів з врахуванням смисловожиттєвих орієнтацій

Об'єкт дослідження: навчальна мотивація студентів.

Предмет дослідження: смисложиттєві орієнтації як чинник навчальної мотивації студентів.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* аналіз наявної наукової літератури для виявлення, узагальнення та систематизації різноманітних підходів та практичного досвіду з досліджуваної проблеми;
- *емпіричні:* психодіагностичні методики, а саме опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» за авторством І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій» за авторством Д. О. Леонтьєва; опитувальник

«Мотивація успіху і боязнь невдачі» за авторством А. О. Реана; проведено констатуючий та формуючий етапи дослідження;

- *математико-статистичні методи* були застосовані для узагальнення отриманих результатів дослідження, використовувалися інтерпретаційні методи якісної та кількісної обробки інформації, технічне виконання математико-статистичної обробки відбувалось засобами редактора Microsoft Excel 2021, у дослідженні використані методи описової статистики змінних показників вибірки, порівняльний аналіз параметричних рівнозначних вибірок за t-критерієм Стюдента, встановлення взаємозв'язків між досліджуваними факторами при виконанні кореляційного аналізу за критерієм r-Пірсона.

Емпірична база дослідження представлена вибіркою із 50 здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 053 Психологія та є студентами вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК». Вік досліджуваних становив 18-20 років. За гендерним показником досліджувані розподілені рівномірно, а саме 25 хлопців та 25 дівчат.

Теоретичне значення наукова новизна результатів дослідження полягає у визначенні основних дефініцій смисловожиттєвих орієнтацій особистості, обґрунтуванні феномену навчальної мотивації та виявленні основних шляхів формування навчальної мотивації майбутніх психологів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що було розроблено тренінгову програму розвитку смисловожиттєвих орієнтацій та формування навчально-мотиваційної сфери у здобувачів вищої освіти та надані методичні рекомендації для практичних психологів.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи представлені вступом, трьома розділами та висновками до них, загальними висновками, списком літературних джерел. У роботі проаналізовано 70 літературних джерел, серед яких 45 (64,3%) за останні 5 років. Обсяг кваліфікаційної роботи визначається 93 сторінками тексту, серед яких 82 становить основна частина роботи. Кваліфікаційна робота проілюстрована 7 рисунками та 10 таблицями.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФАКТОРУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

1.1. Основні дефініції смисложиттєвих орієнтацій особистості

Смисложиттєві орієнтації особистості становлять один із ключових аспектів її психологічної структури, який визначає індивідуальний світогляд, цінності та життєві цілі. Розуміння та вивчення цих орієнтацій є важливим завданням для сучасної психології, оскільки вони відображають глибинні мотиваційні процеси та впливають на поведінку та розвиток особистості.

У проведеному дослідженні ми розглянемо основні дефініції смисложиттєвих орієнтацій особистості, що є ключовими для подальшого вивчення та розуміння цього психологічного явища. Розкриття сутності цих понять допоможе нам глибше зрозуміти роль, яку вони відіграють у формуванні особистісного розвитку та визначенні життєвого шляху кожної людини.

Смислові орієнтації особистості є важливим аспектом її психологічної структури, який відображає індивідуальний світогляд, цінності та цілі. До основних дефініції смисложиттєвих орієнтацій Москаленко О. В. відносить наступне [39, с. 115]:

1. Смислові орієнтації – це суб'єктивні переконання та цінності, які визначають внутрішній світ особистості і впливають на її поведінку.

2. Життєві орієнтації – це система цінностей, вірувань і цілей, які визначають ставлення особистості до життя, її прагнення та орієнтацію в ньому.

3. Смислова сфера – це сукупність смислових орієнтацій, які визначають особистісний світогляд та сприйняття життя.

4. Смысловая конструкция – це індивідуально обумовлені смислові орієнтації, які відображають особистісну систему цінностей та переконань.

5. Смысловая орієнтація – це спрямованість особистості на певні значущі цілі, які визначають її дії та вибори у житті.

Вивчення смисложиттєвих орієнтацій допомагає краще розуміти мотиваційні механізми, що впливають на поведінку та розвиток особистості.

В дослідженнях Аніщенко О. В. [5, с. 177] відзначається особливе значення проведення комплексних досліджень процесу формування смисложиттєвих орієнтацій у контексті інших аспектів особистісного розвитку. Також звертається увага на важливість розкриття ролі та місця смисложиттєвих орієнтацій у процесі становлення особистості. Система повсякденної діяльності особистості визначається через її життєорієнтування, причому смисложиттєві орієнтації виступають основними критеріями самореалізації та напрямку розвитку особистості.

Аналіз наукових робіт Варє І. В. дозволяє виокремити основні шляхи визначення смисложиттєвих орієнтацій, серед яких [12, с. 109]:

1) складні соціально-психологічні структури, що формуються внаслідок взаємодії між людьми;

2) фактори, що визначають напрямок розвитку, в межах якого здійснюється самореалізація;

3) результати встановлення життєвих цілей відповідно до певної системи цінностей, пов'язаної з ідеєю самореалізації та конкретизованої у життєвих планах і стратегіях.

Соціальна ситуація впливає на формування смисложиттєвих орієнтацій, що визначають розвиток особистості та впливають на її активність у різних сферах життя, включаючи професійну, особистісну та міжособистісну. Саме ці орієнтації, на думку Альохіна М., спонукають людину до активного та творчого ставлення до життя [3, с. 155].

Тема здобуття сенсу життя та його вплив на життя людини є актуальною для досліджень у різних наукових галузях. Суть людського

існування передбачає взаємозв'язок між особистим сенсом та загальнолюдським. Сенс життя не обмежується лише визначенням як певне поняття чи життєва мета, яка має важливе значення для людини. Він є складною психологічною формою з власними особливостями та етапами формування. Питання про сенс, значення та смисл життя тісно пов'язані з аспектами особистості.

Психологія досліджує сенс життя як складник свідомості та важливу складову особистісної структури, що впливає на індивідуальну життєдіяльність. Також, вона розглядає сенс життя як психологічний фактор, що визначає міжособистісну взаємодію, сприяє спілкуванню та координації спільних дій людей у групах. Проблематика смислових орієнтацій особистості є об'єктом досліджень багатьох видатних психологів (Зликов В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В.) [20].

Важливість дослідження смисложиттєвих орієнтацій у студентському віці пояснюється Павлевською О. суттєвістю цього періоду для формування ціннісної системи особистості та власного світогляду. Ці аспекти відкривають можливості для подальшого розвитку внутрішньої, автономної системи особистісних орієнтирів і розширення ціннісно-смислової сфери особистості [42].

У сучасній психології Столяренко О. Б. розглядає особистість головним чином як комплексна система смислового устрою життя, що проявляється через самостійну мережу значень, структур та процесів, що орієнтують людину як суб'єкта життя. Дослідники вказують на те, що сфера особистості складається з добре структурованих елементів і взаємозв'язків, які регулюють різні аспекти її життя [51].

Інтегративні психічні процеси, визначаються у роботах Гусаківської С. С. як процеси регуляції, спрямовані на організацію, контроль і управління діяльністю та поведінкою з метою досягнення гармонії всіх основних психологічних механізмів. Індивідуальний комплекс смислових орієнтацій особистості, на думку дослідників, впливає на свідомість і об'єднує різні

аспекти поведінки, когнітивність і емоції, забезпечує сталу напружаність у життєвому шляху. Орієнтири людини під час активності в житті виступають як основні точки опори, що визначають напрямок у пошуку сенсу життя та формуванні індивідуальності [16]

Поміж загальних властивостей особистості, Пророк Н. В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. та інші автори в рамках представленої монографії описують дослідження конкретних особливостей, які характерні для певних регулятивних інтегральних процесів. Особливий акцент робиться на процесі формування мети діяльності та розподілі її на окремі дії. Мета розглядається як ідеальний результат у майбутньому та розглядається як ключовий фактор, що формує систему діяльності. Шляхом взаємозв'язку мети діяльності та сфери мотивації виникає найважливіший психологічний аспект – особистісний смисл діяльності [45].

Система особистісної діяльності реалізується через смислові орієнтації, що робить їх ключовими показниками для самоактуалізації та спрямуванням діяльності особистості.

У роботах Матяж С. В. та Березянська А. О. смисловожиттєві орієнтації визначаються таким чином [34, с. 29]:

- 1) Складні соціально-психологічні структури, що виникають унаслідок взаємодії між людьми у різних життєвих ситуаціях;
- 2) Детермінанти напрямку, межі яких охоплюють самореалізацію;
- 3) Результати визначення життєвих цілей з погляду конкретної системи цінностей, пов'язаних з ідеєю самореалізації і конкретизованих у життєвих стратегіях та планах.

Таким чином, смислові орієнтації взаємодіють із сферою смислів особистості та спільно з іншими факторами формують динамічну ієрархію, що змінюється з часом.

Поняття орієнтація описується Антоненко Т. Л. у докторській дисертації як процес і результат; кожна людина протягом свого життя приймає

рішення щодо цінностей, етики, моралі, культури, духовності та інших аспектів, що формують її смислові орієнтири [6].

Поняття смисложиттєва орієнтація в науковій літературі використовується у двох контекстах. У першому, на повсякденному рівні, воно подібне до поняття ціннісна орієнтація, що вказує на свідомий вибір спрямування на конкретний набір важливих цінностей. Другий аспект пов'язаний з психологічним рівнем і представлений тестом смисложиттєвих орієнтацій, розробленим психологом Леонтьєвим Д. О., який дозволяє виявити особистісну здатність до розуміння сенсу життя як центрального аспекту. Автор визначає наступні смислові компоненти сенсу життя [6]:

1) Смислові напрями – цілі в житті, відчуття насиченості та задоволення від самореалізації;

2) Локус контролю – внутрішній контроль, впевненість у здатності керувати власним життям.

За теорією діяльності Леонтьєва Д. О., яка аналізується у роботах Лагодзінської В. І., смислові орієнтації у якості життєвих цілей особистості формуються на основі вищих мотивів і, в свою чергу, визначають конкретні дії і операції, спрямовані на досягнення цих цілей. Важливо зауважити, що професія психолога передбачає високий рівень розвитку духовно-моральних цінностей, значну самовіддачу та відданість своєму покликанню. Також, для успішного творчого саморозвитку необхідна система базових особистісно значущих і професійних ціннісно-смислових орієнтацій [30, с. 107].

Ми відзначаємо особистісні та професійні ціннісно-смислові орієнтації, які були описані Максименко С. Д., Карамушка Л. М., Бендерець Н. М., Шевченко А. М., Креденцер О. В. [33]:

- цінності гуманності та моралі, такі як внутрішня гармонія, альтруїзм, толерантність, позитивне ставлення до себе, інших людей та світу;

- цінності співпраці, як от прагнення до особистісного та професійного розвитку, здатність до створення наукових проектів, оволодіння новими

стратегіями поведінки, бажання до максимальної реалізації в навчальній та позаурочній діяльності, імпровізація, інтуїція та відкритість у спілкуванні;

- цінності творчості, наприклад стратегії творчого розвитку, здатність до генерування нових ідей, внутрішня мотивація для творчого самовдосконалення, креативність, цілеспрямованість, автономність у мисленні, поведінці та діяльності, високий інтелектуальний рівень, досвід у розв'язанні творчих та дослідницьких завдань;

- соціальні цінності, до яких можна віднести здоров'я, свободу як можливість вибору, прагнення до саморозвитку та самовизначення, вміння подолати труднощі, лідерство; застосовуючи певні методологічні підходи, вони сприяють розвитку компетентностей, таких як професійні, комунікативні, ціннісно-сміслові, емоційні, інформаційні, творчі, соціокультурні, міжкультурні, глобальні та інші.

Ми вважаємо, що смислові орієнтації особистості передбачають наявність у неї життєвих цілей, можливість вибору власного шляху та контролю над ним, а також задоволення від самої сутності власної життєдіяльності та самореалізації. У психології, бажання знаходити й реалізовувати сенс життя має бути головним мотивом діяльності й основним стимулом для особистісного зростання. Важливо враховувати, що в цьому контексті мотивація сучасного психолога може розглядатися як спеціальне ставлення до життя та здоров'я своїх пацієнтів, як духовно-моральне відтворення соціального потенціалу особистості, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах.

Смислові представлення про навчальну діяльність студентів-психологів формуються внаслідок взаємодії між об'єктивною реальністю навчального середовища у вищому психологічному навчальному закладі та їх внутрішніми переконаннями. Рівень розвиненості смислових орієнтацій має значний вплив на кар'єрний розвиток майбутніх психологів. Дослідження авторів, відображені у колективній монографії за редакторством Лозової О. М., свідчать про пряму залежність між рівнем прояву смислових

представлень людини та її професійним спрямуванням на самореалізацію [31].

Формування смислових орієнтацій під час навчання у вищому навчальному закладі відбувається через взаємодію студентів з соціально-освітнім середовищем і, на думку Ящишина Ю. М. та Мироненко Є. В., включає наступні етапи [59, с. 214]:

- а) розпізнавання та усвідомлення цінностей людини;
- б) формування мотивації та індивідуальних цінностей;
- в) вивчення індивідуально-професійних якостей та орієнтацій людини, характерних для типових професійних спільнот;
- г) визначення та реалізація людиною своїх життєвих та ціннісних перспектив розвитку;
- д) активна участь у процесах професійного розвитку та освітній діяльності.

Формування життєвосмислових напрямків розвитку орієнтацій у здобувачів вищої освіти у процесі їх професійного розвитку відбувається через взаємодію їхніх індивідуальних показників особистості, які визначаються як суб'єктивні фактори та увагу до зовнішніх об'єктивних факторів.

Перші аспекти включають особистісні, індивідуальні цінності (термінальні, інструментальні, та життєві цінності, локус контролю, самооцінка, мотивація, емоційна та професійна спрямованість, співчуття, рефлексивність, життєва мета, планування).

Другі – це цінності, що існують у їхньому оточенні (вимоги, цінності, норми та стандарти, включаючи професіограму, психограму та стандарти вищої професійної освіти).

Тому неможливо чітко класифікувати або фіксувати смислові орієнтації на певних рівнях, оскільки смисли можуть еволюціонувати і перетворюватися в більш складні форми, зберігаючи свою сутність. Це розширює горизонти суб'єктивної реальності, що в свою чергу збагачує та

розвиває внутрішній світ особистості, дозволяючи йому функціонувати на різних рівнях смислового сприйняття.

Смислові орієнтації відображають значення мети в житті людини, її уявлення про життя як насичений і захопливий процес, задоволеність досягнутими результатами. Для психолога, смислові орієнтації представляють собою свідомо обрані пріоритети, які відображають напрямок особистості, встановлення життєвих цілей, розсудливість у прийнятті рішень і формуванні оцінок, задоволеність життям, самореалізацію та готовність приймати відповідальність за своє життя. Важливо, щоб ці орієнтації були ефективними, тобто відповідали реальності і сприяли позитивному особистісному розвитку. Система смислових орієнтацій педагога визначає систему взаємин у педагогічній взаємодії, а також соціальний, інтелектуальний і духовний успіх майбутнього фахівця з психології.

Таким чином, проведені дослідження літературних джерел та розгляд основних дефініцій смисложиттєвих орієнтацій дозволяє зробити висновок, що смислові орієнтації є основними елементами суб'єктивної регулятивної системи життєдіяльності особистості. Це означає, що завдяки свідомому характеру психічної активності, суб'єкт пізнання може бачити предметну картину, де елементи упорядковані в систему, а не є безладною масою різноманітних об'єктів, наприклад візуальне сприйняття, не створюють хаос звуків у вигляді аудіального сприйняття, і не мають непередбачуваного асоціативного потоку або інакше когнітивного процесу мислення.

1.2. Теоретичні особливості вивчення феномену навчальної мотивації

Термін «мотивація» у сучасній психології використовується в двох аспектах: як система факторів, що визначають поведінку, включаючи потреби, мотиви, цілі, наміри та бажання, і як діяльність, яка стимулює і підтримує цю поведінку. Андрійчук І. розглядає мотивацію як комплекс

психологічних причин, що пояснюють поведінку людини, її походження, спрямованість і активність [4, с. 15].

За визначенням Олійник В. В., мотивація – це циклічний процес взаємодії та змін, в якому суб'єкт і ситуація взаємно впливають один на одного, спонукаючи до конкретної поведінки. Ця концепція пояснює цільове спрямування, організацію та стійкість у досягненні цілей. Мотивація навчання, як вказують дослідники, це специфічний тип мотивації, що підтримує конкретну діяльність, зокрема, навчальну діяльність [41, с. 78].

Як відзначає провідний психолог, який досліджує мотивацію навчальної діяльності Арістова Н. О., мотивація навчання складається з ряду динамічних факторів, що постійно змінюються та взаємодіють один з одним, утворюючи комплексну структуру. Тому процес формування мотивації полягає не лише у зростанні позитивного ставлення або підвищенні негативного сприйняття до навчання, а в ускладненні структури мотиваційної сфери, що керує ним, та введенні нових стимулів. За словами дослідниці, пізнавальні та соціальні мотиви навчання можна поділити на різні підгрупи та рівні, які визначають спрямованість цих мотивів [7]:

- Мотиви пізнання охоплюють різноманітні стимули для навчання, включаючи загальні мотиви освіти; навчально-пізнавальні мотиви спрямовані на розкриття методів та засобів навчання, тоді як мотиви самоосвіти спрямовані на самостійне поглиблення знань.

- Соціальні мотиви можна поділити на дві категорії: загальні, які виражають бажання брати участь у суспільстві та приносити користь іншим, і часткові, пов'язані з конкретними соціальними групами або індивідуальними особами, і включають бажання отримати певну роль або статус, а також мотиви соціальної співпраці, спрямовані на взаємодію з іншими людьми.

Таким чином, при аналізі мотивації навчальної діяльності важливо не лише встановити основний стимул або головний мотив, а й оцінити всю структуру мотиваційного комплексу особистості.

Навчальна мотивація відіграє ключову роль у процесі навчання і визначає успішність студентів у досягненні навчальних цілей. Вивчення цього феномену є надзвичайно важливим для розуміння того, як стимулювати студентів до активної навчальної діяльності та підтримувати їхній інтерес до знань. Початок вивчення навчальної мотивації пов'язують з роботами видатних психологів, таких як Альфред Адлер, Абрахам Маслоу, Б. Ф. Скіннер і інші. Одним із перших концептів, що був запропонований, є ідея про відповідальність навчальної мотивації за стимулювання навчання. Згідно з цим підходом, мотивація є основною детермінантою активності та зусиль, спрямованих на досягнення певної мети в навчальному середовищі [54].

Другим ключовим аспектом є ієрархічна модель мотивації Абрахама Маслоу. У своїй теорії Маслоу розглядає мотивацію як ієрархію потреб, де вищими потребами стають ті, які стають активними лише після задоволення нижчих. З цієї перспективи мотивація студентів може бути визначена шляхом розуміння їхніх потреб і бажань, і спрямована на стимулювання високих рівнів самореалізації та самовдосконалення [54].

Крім того, Тадеєва Т. В. вивчає навчальну мотивацію через призму теорії самодетермінації, яку розробили Річард Райан та Едвард Дісі. Згідно з цією теорією, мотивація залежить від трьох основних потреб: компетентності, автономії та пов'язаності. Ці потреби визначають, наскільки людина відчуває себе впевненою, вільною в своїх діях та пов'язаною з іншими людьми. Для стимулювання навчальної мотивації важливо створювати учбові середовища, які задовольняють ці потреби [52; 68].

Крім того, у сучасних дослідженнях активно вивчаються різні аспекти навчальної мотивації, такі як роль інтересу, саморегуляції, ставлення до навчання, саморефлексія та інші. Розуміння цих аспектів дозволяє визначити ключові фактори, які впливають на навчальну мотивацію студентів та розробити ефективні стратегії для підвищення її рівня.

Особливості формування навчальної мотивації майбутніх психологів можуть бути визначені через декілька ключових аспектів. Перш за все,

враховується специфіка предметної області, яку вони вивчають. Оскільки психологія сама за собою є важливою і захоплюючою галуззю, студенти можуть бути стимульовані власним інтересом до неї.

Другим аспектом є методи навчання, використовувані в університетах. Інтерактивні заняття, практичні вправи, дискусії та застосування теоретичних знань у практичних ситуаціях можуть сприяти підвищенню зацікавленості студентів та формуванню їхньої мотивації до вивчення психології.

Третій аспект пов'язаний з викладачами. Співробітництво з викладачами, які мають стимулюючі педагогічні методи та підтримують активну участь студентів у навчальному процесі, може сприяти підвищенню мотивації студентів.

Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості студентів. Деякі можуть бути мотивовані зовнішніми факторами, такими як перспектива отримання високого рівня заробітної плати у майбутньому, тоді як інші можуть бути мотивовані внутрішніми чинниками, такими як бажання зрозуміти людську поведінку або допомогти іншим.

Загалом, формування навчальної мотивації майбутніх психологів є складним процесом, що включає в себе різноманітні фактори, що взаємодіють між собою для стимулювання зацікавленості та внутрішньої мотивації студентів.

Шелупець О. Ю. розрізняє кілька типів мотивації, пов'язаних з навчальними результатами [57]:

1. Негативна мотивація: це спонуки, які виникають у людини внаслідок усвідомлення певних незручностей чи неприємностей (критика батьків, вчителів, однокласників), які можуть виникнути у випадку невдачі в навчанні. Зазвичай така мотивація не призводить до успішних результатів.

2. Позитивна мотивація, проте також зовнішня за своєю природою. Вона може мати дві форми:

- Соціальна мотивація: виникає внаслідок важливого для особистості соціального прагнення, наприклад, почуття обов'язку перед родиною.

- Особиста мотивація: полягає в отриманні підтримки або затвердження від інших або в досягненні особистого щастя.

3. Внутрішня мотивація, присутня безпосередньо в навчальній діяльності. Вона залежить від цілей навчання, бажання дізнаватися, подолання труднощів і розвитку інтелектуальних навичок.

Аналізуючи студентство як особливу соціальну групу, спільноту людей у вищому навчальному закладі, Алмашій А. О. відзначає ключові характеристики студентського віку, які відрізняють його від інших категорій населення: високий рівень освіти, значна мотивація до пізнання, активна участь у суспільному житті та відносно збалансоване поєднання інтелектуальної та соціальної зрілості [2, с. 83].

У плані загального розвитку, студентство відзначається як період інтенсивної взаємодії з оточуючим середовищем, розвитку вищих когнітивних здібностей та становленні всієї інтелектуальної структури та особистості в цілому. Психологічний аспект молоді пов'язаний із власним осмисленням, вирішенням професійних завдань та переходом до дорослого життя. У молодому віці виникають нові інтереси та амбіції у сфері навчання та кар'єрного зростання, відчувається потреба у самовираженні через працю, вміння планувати майбутнє, активна громадянська позиція, формується самостійність та приймається рішення про власний життєвий шлях.

Коkun О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О. та Лозінська Н. С. підкреслюють, що в молодому віці людина демонструє максимальну працездатність і здатність витримувати найважчі фізичні та психічні навантаження, а також успішно впоратися з складними інтелектуальними завданнями. У період молодості людина здобуває професійні навички та визначається у своїй обраній професії, що відзначає завершення професійної підготовки, включаючи студентські роки [25].

Якщо студент активно зацікавлений змістом навчального матеріалу, це свідчить про його пізнавальні мотиви. У разі, коли студент виявляє інтерес до

спілкування з іншими людьми під час навчання, це свідчить про наявність соціальних мотивів.

Таким чином, можна розглядати навчальну мотивацію студентів як складну систему факторів, таких як цілі, потреби, інтереси, схильності, досягнення та інші, які постійно змінюються та взаємодіють між собою. Ці фактори стимулюють студентів до активного здобуття знань, розвитку та формування навичок та особистісних якостей, а також до позитивного ставлення до майбутньої професії та оточуючого світу. Систематичний розвиток професійної мотивації серед студентів є однією з найважливіших функцій вищої освіти. Виявлення основних аспектів мотивації серед майбутніх фахівців з психології дозволяє мотивовано ідентифікувати їхні потреби і вживати відповідних заходів для поліпшення умов життя молоді.

Вивчення феномену навчальної мотивації є важливою галуззю психологічних досліджень, яка допомагає розуміти, що мотивує студентів до навчання, як ці мотиви впливають на їхню активність, і як можна підтримати або підвищити їх мотивацію. Особливості вивчення феномену мотивації до навчання Телецька А. О. поділяє на декілька ключових аспектів [53, с. 101]:

1. Теоретичні підходи. Вивчення навчальної мотивації базується на різних теоретичних підходах, таких як теорія самореалізації К. Роджерса, теорія потреб А. Маслоу, теорія очікувань та цінностей В. Бандури та інші. Кожен з цих підходів надає унікальний внесок у розуміння мотиваційних процесів у навчанні.

2. Внутрішні та зовнішні мотиви. Вивчення навчальної мотивації розглядає як внутрішні, так і зовнішні чинники, які впливають на бажання учнів навчатися. Внутрішні мотиви можуть включати особисті цілі, цікавість до предмету або відчуття досягнення, тоді як зовнішні мотиви можуть бути пов'язані з нагородами, покараннями або очікуваннями інших.

3. Структура мотивації. Вивчення феномену навчальної мотивації також розглядає структуру мотиваційних систем, включаючи різні типи мотивації,

такі як інтрузивна (внутрішня) і екструзивна (зовнішня) мотивація, амбіційність, прагнення до досягнень, потреби в компетентності та автономії.

4. Вплив на навчання та успішність. Вивчення навчальної мотивації допомагає встановити зв'язок між мотивацією учнів та їхнім навчанням та успіхом. Вона допомагає викладачам і психологам розробляти ефективні стратегії навчання та підтримувати мотивацію студентів.

Узагальнюючи проведені результати теоретичного дослідження, можна говорити, що вивчення феномену навчальної мотивації є надзвичайно важливим у психології освіти та педагогіці, оскільки він впливає на навчальний процес, вчителів, учнів та загальні результати навчання. Отримані дослідницькі дані і теоретичні висновки дозволяють розуміти, які фактори впливають на мотивацію учнів, як вона формується та як її можна підтримувати й розвивати.

Особливості вивчення навчальної мотивації включають різноманітні теоретичні підходи, які допомагають розкрити її сутність та механізми. Ці підходи включають когнітивні, соціальні, емоційні та інші аспекти мотивації. Вивчення навчальної мотивації також враховує індивідуальні та контекстуальні особливості, такі як вікові рівні, соціокультурний контекст, особистість учня, його інтереси, потреби та цінності.

Подальше дослідження феномену навчальної мотивації, на думку Мищишин М. М., вимагає інтеграції різних теоретичних підходів та методології, а також спрямованих на практику досліджень. Розвиток нових методик та підходів, які дозволяють більш точно вимірювати та розуміти мотиваційні процеси, є ключовим для подальшого розвитку області. Також важливим є співпраця між науковцями та практиками, щоб забезпечити використання отриманих знань у навчальній практиці та підвищення ефективності освітнього процесу [37].

Отже, вивчення феномену навчальної мотивації має велике значення для розвитку освіти та підвищення навчальних досягнень учнів. Розуміння мотиваційних процесів сприяє створенню ефективних навчальних

середовищ, що підтримують активне навчання, розвиток особистості та досягнення успіху у навчанні.

1.3. Особливості формування навчальної мотивації майбутніх психологів

Формування навчальної мотивації в майбутніх психологів є надзвичайно важливим аспектом їх професійної підготовки та подальшої кар'єри. Психологія, як галузь, що вивчає людську поведінку та ментальні процеси, потребує від фахівців не лише глибоких теоретичних знань, але й постійної мотивації для навчання, самовдосконалення та розвитку. У представленому нами дослідженні розглядаються особливості формування навчальної мотивації саме у майбутніх психологів, визначаються чинники, що впливають на цей процес, та визначається його важливість у контексті їхньої професійної діяльності.

Особливості формування навчальної мотивації майбутніх психологів визначаються не лише загальними принципами мотивації в навчанні, а й специфічними потребами та особливостями цієї професії. Розвиток мотивації у майбутніх психологів, на думку Андрійчука І., має ряд особливостей [4, с. 17]:

1. Глибоке розуміння мотивації. Майбутні психологи вивчають теорії мотивації та їх практичне застосування. Це дозволяє їм глибше розуміти власні мотиваційні процеси і розвивати стратегії для мотивації себе та інших.

2. Специфіка професійних завдань. Психологи займаються різними аспектами людської поведінки та психічного здоров'я. Формування навчальної мотивації включає у себе розуміння того, як мотивація впливає на навчання, розвиток, міжособистісні взаємодії.

3. Практичний досвід. Студенти психології зазвичай отримують практичний досвід у вигляді стажування, спостережень за клієнтами, роботи з групами тощо. Цей досвід може бути ключовим для розвитку їхньої

мотивації, оскільки він допомагає їм бачити конкретний вплив їхньої роботи на інших людей.

4. Саморозвиток і саморефлексія. Психологія надихає майбутніх фахівців до постійного саморозвитку та саморефлексії. Це вимагає від них постійного пошуку нових знань, вдосконалення своєї практики та відкриття нових можливостей.

Отже, формування навчальної мотивації майбутніх психологів включає у себе розуміння мотиваційних процесів, їхній вплив на професійну діяльність, практичний досвід та постійний саморозвиток.

Для майбутніх практичних психологів вирішальним є рівень мотивації на етапі вибору професії. Під час аналізу мотивації професійного вибору слід відзначити, що на цьому етапі формується певний комплекс мотивації в структурі особистості, який включає як свідомі, так і несвідомі мотиваційні чинники. Професійна мотивація має значний вплив на результативність навчання, і, отже, на здобуття необхідних навичок і вмінь у даній професії.

Процес становлення особистості людини продовжується протягом усього життя, і вища освіта відіграє важливу роль у визначенні основних характеристик майбутнього фахівця, а також сприяє його подальшому розвитку під час професійної діяльності. Навчання у вищому навчальному закладі не обмежується лише отриманням знань, а й готує студентів до майбутньої практичної діяльності у вибраній галузі.

Таким чином, ефективність навчання в значній мірі залежить від того, наскільки студенти приділяють увагу своїм професійним мотивам та цінностям. Зростання зовнішніх або утилітарних мотивів може призвести до формалізації навчального процесу, відсутності творчого підходу та недостатньої самостійності в постановці навчальних цілей, що, в свою чергу, може вплинути на низький рівень успішності або невдач у майбутній професійній діяльності.

Отже, розвиток та професійна підготовка майбутнього практичного психолога, на нашу думку, перш за все залежать від ступеня сформованості їх професійних планів та цілей у навчальній діяльності.

Останнім часом у психологічній науковій літературі значно збільшилася увага до проблем формування професійної мотивації. Це відображається у вивченні аспектів мотивації навчальної діяльності в дослідженнях Купчака М. Я. та Саміло А. В. [28, с. 110].

Проте, як про це пише Олійник В. В., питання про особливості формування мотивації для майбутньої професійної діяльності у практичних психологів залишаються недостатньо дослідженими у психолого-педагогічних дослідженнях. До цього часу було мало уваги приділено визначенню умов, факторів, шляхів і засобів формування мотивації для професійної діяльності майбутніх практичних психологів. Це підкреслює актуальність теми і підкреслює необхідність проведення подальших досліджень в цьому напрямку як у науковому, так і у практичному плані [41].

Згідно з поглядами Псуй І. В. та Періг І. М., мотивація у навчальній діяльності може бути розділена на дві основні групи: пізнавальні мотиви, спрямовані на активну участь у навчальному процесі та відображають інтереси до знань та потреби у розвитку інтелекту, і соціальні мотиви, які визначаються взаємодією з оточуючим оточенням та відображають соціальні потреби [46].

Спочатку виникає навчально-пізнавальний мотив, який з часом стає домінуючим і набуває самостійності, а лише потім усвідомлюється - це підкреслює важливість сформованості організаційної та виховної діяльності. У той же час, дослідження Ковалюк М. О. та Андрусь О. І. вказують на те, що ефективність мотивації найкраще досягається за допомогою методів, а не просто результату діяльності. Загалом, дослідження навчальної мотивації студентів свідчать про те, що рівень її спонтанного формування є недостатнім, і можливість цілеспрямованого розвитку залежить від способу діяльності, особливо враховуючи вікові особливості [24].

Бех І. Д. виявив позитивний зв'язок між мотиваційними орієнтаціями та успішністю студентів [9].

Зв'язок між уникненням неприємностей та успішністю є слабким. Алексеєнко Т. Ф. зауважує, що формування гармонійної системи життєвих конструктів психіки можливе лише у тому випадку, якщо професійні цінності мають високий пріоритет у ієрархії цінностей особистості [1].

Навчальна мотивація розглядається у роботах Максименко С. Д., Зливкова В. Л., Кузікова С. Б., як конкретна форма мотивації, що відтворюється у певній діяльності. Її формування обумовлене декількома факторами: впливом навчального закладу, організацією навчального процесу, індивідуальними характеристиками викладача, ставленням до учнів та навчального процесу, а також особливостями предмету [32].

Управління навчальною діяльністю майбутніх практичних психологів має враховувати ці різноманітні аспекти мотивації. Наприклад, зовнішній стимул на різних етапах навчання може впливати на організацію зусиль студента та перетворення потенційної мотивації у практичні дії.

Американські дослідники Tesi A., Di Santo D., Aiello A. провели докладне дослідження взаємозв'язку між успішністю навчання та мотивацією, де він вказав, що установки на навчання та сприйняття його значущості впливають на результативність активного засвоєння матеріалу. Він розрізнив позитивну та негативну мотивацію, стверджуючи, що особа, яка має сильне бажання здобути знання, буде навчатися без зовнішнього тиску, знаходячи задоволення в самому процесі навчання та виявляючи наполегливість. Така особа швидко освоюватиме необхідні знання, виявляючи високий інтелект, гнучкість та творчий підхід [70].

Мельник І. вказує на те, що з часом, особа з внутрішньою мотивацією часто перетворюється на професіонала, оскільки результативність навчального процесу і розвиток професійних навичок і компетенцій взаємопов'язані з мотивацією. Професіоналізм у практичній діяльності

психолога зростає завдяки професійній пристрасності та усвідомленню власних професійних цінностей [35].

Перед обговоренням професійного покликання майбутніх психологів важливо розглянути концепцію професійної мотивації, яка представлена у роботах Олійник В. В. , оскільки саме цей аспект сприяє досягненню високого професійного рівня, перетворюючи знання, вміння та навички на інструменти особистісного та професійного зростання [41, с. 77-78].

Професійна мотивація – це сукупність факторів, які впливають на вибір професії та підтримують виконання її обов'язків протягом тривалого часу. До сприяння розвитку професійної мотивації та творчої активності студентів входить: реалізація професійної орієнтації через всі курси дисциплін; належна організація навчальних і практичних занять; взаємодія викладачів зі студентами; якісна підготовка курсових, бакалаврських і магістерських робіт; створення психологічно комфортного та відкритого середовища; а також активна науково-дослідницька робота студентів.

Професійна мотивація представляє собою складний та різноманітний феномен, який визначається різними психологічними і соціологічними чинниками, формуючи систему цінностей молодшої людини. Ці цінності можуть включати прагнення до престижу, матеріального благополуччя, творчості, особистісного зростання, досягнень, духовного задоволення та збереження індивідуальності. Розвиток професійної мотивації залежить від того, наскільки гармонізованою є система цінностей особистості з цінностями суспільства, до якого вона належить.

Важливість періоду студентства для розвитку особистості полягає у можливості включення плану розвитку в особистісний проект життя. Один з ефективних підходів полягає у сполученні ключових напрямів розвитку особистісного потенціалу з відповідною професійною діяльністю. Під час аналізу особливостей професійної свідомості фахівців, Музика О. О. зауважує, що професійна самосвідомість і діяльність взаємозалежні. З одного боку, самосвідомість формується у конкретному професійному контексті, а з

іншого - вона впливає на процес професійної адаптації, особистісного і соціального розвитку [40].

Отже, виявлено, що мотиваційна сфера особистості є складною системою, що включає різноманітні аспекти, такі як напрямок, цінності, інші мотиваційні чинники. Ця сфера має глибокі зв'язки з мотиваційними факторами, такими як цінності, установки, ідеали та переконання. Зміни в цій сфері можуть ефективно впливати на формування професійної орієнтації студентів-психологів.

Після аналізу психолого-педагогічної літератури на досліджувану тему, ми прийшли до висновку, що основна увага дослідників спрямована на вивчення впливу мотивації на успіх студентів у вищому навчальному закладі. Наприклад, Перелигіна Л. та Похілько Д. [43] у своїх дослідженнях підкреслюють, що ефективність навчання у університеті залежить від різних аспектів психофізичної активності, зокрема вони виділяють мотиваційний аспект як один з ключових факторів успішності. Подібні результати спостерігаються у дослідженні Купреєвої О. І. [26], де показано, що різниця між сильними і слабкими студентами не залежить від їхнього рівня інтелекту, а від рівня мотивації до навчання.

Дослідження, проведені Подшивайловим Ф. М. та Сергєєнковою О. П., підтвердили, що мотиваційні орієнтації мають позитивний вплив на успішність учнів. Вони встановили, що найбільш сильний зв'язок існує між успішністю та орієнтацією на досягнення результату, у той час як зв'язок із орієнтацією на оцінку викладача менш виражений [44].

Дослідження провідних вчених дозволяють зробити висновок про значущу та відносно незалежну роль мотивації досягнення у формуванні професійної підготовки майбутніх практичних психологів. Ця мотивація, спрямована на особистісний розвиток і самовдосконалення, відчутно впливає на їхні установки стосовно успішної професійної діяльності та розуміння їхньої поведінки.

У своїх дослідженнях з формування мотивації досягнення, Замана Я. В. під керівництвом Яковицької Л. С. виділяють чотири основні групи впливу [19]:

1. Стимулювання синдрому досягнення, що відображає бажання досягти успіху, яке переважає над страхом невдачі.
2. Саморефлексія, що включає в себе внутрішнє осмислення та аналіз своїх досягнень та невдач, сприяючи саморозвитку.
3. Встановлення високих, але реалістичних цілей, яке сприяє мотивації досягнення.
4. Підтримка оточення, що полягає у позитивній взаємодії та підтримці оточуючих у досягненні мети.

Кожна з цих груп включає більш конкретні впливи. Під час тестування програми з розвитку мотивації досягнення, Fantinelli S., Esposito C., Carlucci L., Limone P., Sulla F. зазначають, що для стабільності змін у мотивації досягнення в поведінці на тривалий термін необхідні відповідні можливості для її вияву, особливо, коли діяльність стає менш самотійною [64].

Подібні висновки висловлює і Gottfried A., який вказує, що вплив на зміну мотивації є ефективним лише за умови його безперервності і сталості, а тривале поєднання зі відповідною зміною у поведінці має вирішальне значення [65].

Аналіз структури та функцій формування професійної мотивації майбутніх практичних психологів допомагає встановити наступні психолого-педагогічні умови:

1) Встановлення критеріїв для розвитку високої мотивації у майбутніх практичних психологів щодо професійної діяльності, включаючи:

- успішне адаптування навчання до оптимального рівня складності, який відповідає вимогам навчального курсу, а також потребам розвитку кожного студента;

- індивідуалізація процесу навчання;

- об'єктивна педагогічна та моральна оцінка як показник особистісних досягнень студента, а не як засіб мотивації або покарання.

2) Збудження в майбутніх практичних психологів бажання до самовдосконалення через активну участь у навчально-професійній діяльності.

3) Зниження високого рівня особистісної і ситуативної тривожності у певних студентів, а також їх невпевненості у майбутній професійній кар'єрі, шляхом сприяння розвитку професійних якостей та здібностей до саморегуляції.

4) Створення для них умов для досягнення успіху на високому рівні, де вони можуть реалізувати свої здібності, а не зниження рівня вимог і очікувань. Навчання має значення, коли воно приносить задоволення, успіх і усвідомлення особистісного розвитку.

У контексті соціальних аспектів, на мою думку, щоб підштовхнути майбутніх практичних психологів до професійної діяльності, потрібно:

1) Впровадження спеціальних практично орієнтованих курсів, що надають студентам можливість обирати дисципліни за їх власними уподобаннями.

2) Зміцнення практичної складової навчання студентів шляхом впровадження занять, що включають аналіз та вирішення актуальних робочих ситуацій, проведення тренінгів для розвитку професійних навичок

3) Поліпшення комплексу програм та методичних рекомендацій для проведення фахової практики в галузі психології.

Таким чином, з вищезазначеного можна зробити висновок, що розвиток позитивної професійної мотивації у майбутніх практичних психологів залежить від створення специфічних психолого-педагогічних умов. Ці умови будуть сприяти збільшенню активності під час навчання та впливатимуть на формування цілей і вибір шляхів досягнення цих цілей.

Враховуючи ці роздуми, ми приходимо до висновку, що сутність особистості виявляється через її смислові орієнтації. При аналізі наявної

літератури з даної теми ми робимо висновок, що дослідження професійного розвитку студентів у навчальній діяльності знаходиться на початкових етапах. Більшість досліджень, проведених серед студентських груп, фокусуються на дослідженні впливу мотивації на академічні досягнення.

Таким чином, наша наукова робота підтверджує, що мотивація студентів до навчання є складною системою, що включає цілі, потреби, інтереси, тенденції, успіхи тощо, й постійно змінюється, взаємодіє та стимулює активне навчання, розвиток вмінь, формування особистісних якостей та позитивне ставлення до майбутньої професії та світу. Активність студентів під час адаптації до навчання, з одного боку, спонукає до мотивації до навчання, а з іншого, вона є її результатом.

У результаті проведеного аналізу особливостей формування навчальної мотивації майбутніх психологів можна зробити наступні висновки. Перш за все, навчальна мотивація майбутніх психологів є складною системою, яка включає в себе різноманітні фактори, такі як цілі, потреби, інтереси, тенденції, та взаємодіє з навколишнім середовищем. Крім того, успішне формування навчальної мотивації передбачає створення сприятливих умов, таких як практично спрямовані навчальні курси, підвищення практичної складової підготовки студентів та удосконалення програм професійної практики.

Дослідження показують, що ефективна навчальна мотивація відіграє ключову роль у формуванні професійних компетенцій майбутніх психологів та їх успіху в професійній діяльності. Отже, для досягнення успіху в цій сфері, важливо продовжувати дослідження і розробляти стратегії, спрямовані на підвищення мотивації студентів до навчання та професійного зростання.

Висновуючи, формування навчальної мотивації майбутніх психологів є складним процесом, який потребує уваги до індивідуальних особливостей студентів та створення сприятливих умов для їхнього розвитку. Тільки завдяки цьому можна досягти якісної підготовки майбутніх фахівців у галузі психології та забезпечити їх успішну професійну кар'єру.

Висновки до розділу 1

У сучасній психології термін «мотивація» використовується для позначення системи факторів, що впливають на поведінку, а також як процес, що активує та підтримує цю поведінку. Мотивація описує взаємодію та трансформацію між індивідом та оточуючою ситуацією, що призводить до конкретних проявів поведінки.

Студенти, як представники відокремленого соціального групування, проявляють великий інтерес до пізнання та мають вищий рівень активності в суспільних справах. Їх мотивація до навчання розглядається як складна система різноманітних факторів-мотивів, що постійно змінюються та взаємодіють між собою. Смысловжиттєві орієнтації виступають основними показниками для самореалізації та визначення курсу особистості.

Під час професійного розвитку студентів-психологів формуються їх смисложиттєві орієнтації, які визначаються як особистими, так і об'єктивними факторами. Особисті аспекти, такі як особистісні цінності, локус контролю, унікальні характеристики, навички та здібності, впливають на цей процес. Одночасно, формування смисложиттєвих орієнтацій також залежить від об'єктивних факторів, таких як цінності соціального середовища, включаючи вимоги, норми та стандарти вищої професійної освіти.

Процес формування смисложиттєвих орієнтацій майбутніх психологів включає в себе глибоке розглядання їхніх цінностей, визначення життєвих цілей та завдань за допомогою спеціально розробленої програми, спрямованої на усвідомлення власної внутрішньої позиції. Цей процес також передбачає розвиток адекватної самооцінки, вміння рефлексувати, комунікативних навичок та творчих здібностей, опираючись на глибокий аналіз і врахування індивідуально-психологічних особливостей та рівня

особистісно-професійного розвитку, а також на взаємозв'язок між об'єктивними та суб'єктивними умовами.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТА-ПСИХОЛОГА

2.1. Методологія та організація дослідження

Для вирішення поставлених завдань у представленому дослідженні були застосовані наступні комплекси методів:

- *теоретичні*: аналіз наявної наукової літератури для виявлення, узагальнення та систематизації різноманітних підходів та практичного досвіду з досліджуваної проблеми;
- *емпіричні*: психодіагностичні методики, а саме опитувальник «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» за авторством І. С. Домбровської; «Тест смисложиттєвих орієнтацій» за авторством Д. О. Леонтьєва; опитувальник «Мотивація успіху і боязнь невдачі» за авторством А. О. Реана; проведено констатуючий та формуючий етапи дослідження;
- *математико-статистичні методи* були застосовані для узагальнення отриманих результатів дослідження, використовувалися інтерпретаційні методи якісної та кількісної обробки інформації, технічне виконання математико-статистичної обробки відбувалось засобами редактора Microsoft Excel 2021, у дослідженні використані методи описової статистики змінних показників вибірки, порівняльний аналіз параметричних рівнозначних вибірок за t-критерієм Стьюдента, встановлення взаємозв'язків між досліджуваними факторами при виконанні кореляційного аналізу за критерієм r-Пірсона.

Емпірична база дослідження представлена вибіркою із 50 здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 053 Психологія та є студентами вищого навчального закладу «Університет економіки та права

«КРОК». Вік досліджуваних становив 18-20 років. За гендерним показником досліджувані розподілені рівномірно, а саме 25 хлопців та 25 дівчат.

Дослідження проводилося на початку другого навчального семестру, що позначає новий етап у навчанні. У цей період негативні фактори, такі як втома, вигорання та адаптаційні стреси, мають менший вплив на мотивацію студентів.

Організація проведення дослідження полягала у декількох етапах:

Підготовчий етап, на якому були визначені основи проектування та планування, а також експериментальні цілі. Основний зміст цього етапу полягав у розробці науково-методичних основ експерименту та його методологічних інструментів. Важливість підготовчого етапу не може бути недооцінена, оскільки він має свою структуру і розбивається на низку важливих компонентів. Результатом підготовчого етапу є набір методик, які будуть використовуватись під час проведення експерименту.

На першому етапі експерименту, що вважається констатуючим, використовуються різноманітні методи для вивчення матеріалу та збору інформації. Ці методи включають спостереження, анкетування та проведення тестів, які аналізують умови, що передують виникненню досліджуваного явища. Протягом цього етапу дослідник орієнтується в матеріалі та встановлює необхідні зв'язки з об'єктом дослідження. Експериментатор формулює гіпотезу та більш глибоко розуміє сутність психологічних фактів, які слід підтвердити та уточнити у подальшому дослідженні. На цьому етапі заповнюються спостережні протоколи, де висвітлюються дані та результати у вигляді таблиць, графіків та висновків щодо підтвердження гіпотез дослідження, які потім піддаються статистичній обробці, а гіпотеза або підтверджується або спростовується методами математичної статистики.

Третій етап носив характер формуючого експерименту та передбачав розробку тренінгової програми з метою підвищення навчальної мотивації. Отримавши результати констатуючого експерименту, ми розробили програму, спрямовану на стимулювання мотивації навчання у студентів.

Для аналізу особливостей навчальної мотивації, з фокусом на визначенні переважаючих мотивів, було використано методику Домбровської І. С. під назвою «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» [36]. Опитувальник включав 30 тверджень, які респонденти ранжували за частотою прояву від 0 («ніколи») до 4 («завжди»). Основною метою було проведення діагностики типів та рівнів мотивації у навчальній діяльності.

Методика розподіляє навчальну мотивацію на дві ключові категорії: пізнавальні мотиви, що фокусуються на спілкуванні з процесом навчання та виходять із пізнавальних інтересів та інтелектуальних потреб; та соціальні мотиви, які орієнтовані на взаємодію з оточуючим оточенням та впливають із соціальних потреб.

Крім того, опитувальник визначає рівні (підгрупи) пізнавальних та соціальних мотивів навчання та дозволяє визначити домінуючі:

- Пізнавальні мотиви можна розглядати у різних контекстах: від широких пізнавальних мотивів, які охоплюють загальні аспекти навчання, до навчально-пізнавальних мотивів, що визначаються інструментами та методами навчання, а також мотивами самостійного навчання, спрямованими на особистий розвиток та поглиблення знань.

- Соціальні мотиви можуть мати різноманітні вияви, включаючи широкі соціальні мотиви, що орієнтовані на глобальні аспекти життя у суспільстві, а також вузькі соціальні мотиви, пов'язані з конкретними ролями та взаємодією з іншими людьми. Ці мотиви можуть включати бажання мати певну роль чи статус, або мотиви соціального співробітництва, спрямовані на взаємодію з іншими членами суспільства.

Отже, результати, отримані за допомогою методики Домбровської, дають можливість визначити рівні виявлення навчальних та соціальних мотивів у процесі навчання, а також їхні типи, і встановити провідні, які визначають активність та мотивацію у навчанні.

Цей опитувальник надає детальну картину мотивацій у навчанні, тому його обрали для проведення цього дослідження. Методика не має української адаптації, тому використовувалась в оригінальній мові.

Іншим аспектом, що проаналізовано у цій дослідженні, є смислові орієнтації студентів. Для визначення основних смислових орієнтацій та рівня осмисленості життя, використовувалася методика «Тест смислових орієнтацій» за авторством Леонтьєва Д. О. [36]. Цей тест є адаптованою версією тесту «Ціль у житті» (Purpose-in-Life Test, PIL) від Дж. Крамбо та Л. Махолика, який базується на теорії пошуку сенсу В. Франкла.

Методика оцінки смислових орієнтацій включає 20 пар тверджень, які потрібно оцінити за ступенем відповідності одного з них за шкалою від 0 до 3, де оцінка "0" свідчить про рівнозначну важливість обох тверджень.

Тест смислових орієнтацій має 5 підшкал, що включають 3 шкали смислових орієнтацій: ціль у житті, процес життя, результативність життя; а також дві шкали локусу контролю: локус контролю "Я", локус контролю життя; і шкалу загального показника осмисленості життя, яка відображає здатність особи розуміти сенс життя.

1. Субшкала "Мета в житті" відображає, чи має особа конкретну ціль на майбутнє і як це впливає на її часову перспективу та усвідомленість.

2. Субшкала "Життєвий процес" оцінює ступінь задоволення від життя та рівень інтересу до нього, в тому числі і схильність до гедонізму.

3. Субшкала "Результативність життя" досліджує, наскільки ефективно особистість реалізує саму себе і наскільки це впливає на її задоволеність життям.

4. Субшкала "Внутрішній локус контролю" відображає переконання особи в тому, що вона має контроль над власним життям і своїми діями, а також виявляє рівень впевненості у собі.

5. Субшкала "Зовнішній локус контролю" оцінює переконання особи у здатності контролювати своє життя зовнішніми чинниками і впливає на її здатність планувати майбутнє.

Багато досліджень, які охоплюють як оригінальну версію, розроблену Дж. Крамбо та Л. Махоликом, так і адаптовану версію тесту смисложиттєвих орієнтацій, розроблену Д. О. Леонтьєвим, підтверджують високу валідність та надійність цього тесту, що робить його придатним для використання у дослідженнях.

Для розширення аналізу мотиваційної сфери студентів-психологів було застосовано опитувальник «Мотивація до успіху та страх перед невдачею», автором якого є Реана А. О. [36]. Цей інструмент дозволяє виявити, який з двох мотиваційних полюсів переважає в особистості: мотивація досягнення успіху чи мотивація уникнення невдачі, що визначає рівень її активності. Опитувальник містить 20 тверджень, на які слід відповісти так або ні, і допомагає визначити домінуючий мотиваційний полюс або його відсутність.

У даному випадку, автор розглядає мотивацію, спрямовану на досягнення успіху, як позитивну, де ключовими елементами є віра в успіх і бажання досягти його. При цьому, внутрішнє визнання перемоги є важливим стимулом; успіх визначається рівнем поставлених цілей. З іншого боку, мотивація уникнення невдач розглядається як негативна, де діяльність мотивується бажанням уникнути критики, стресу та покарання. Тут результати діяльності оцінюються за можливість уникнення невдач, а сама діяльність супроводжується негативними очікуваннями.

Мотиваційна діяльність особистості формується не лише за рахунок минулого негативного досвіду, а також враховує рівень самооцінки, контроль над власними діями, локус контролю та сприйняття навколишнього світу.

Для визначення мотивації досягнення та мотивації уникнення невдачі можна використовувати різноманітні психодіагностичні методи, такі як:

- "Тест мотивації досягнення" за Т. Елерсом.
- "Тест мотивації уникнення невдач" за Т. Елерсом.
- "Тест особистісної готовності до ризику" А. М. Шуберта.
- Методика "Діагностика мотивації досягнення" від А. Мехрабіана.
- Проективний метод "Методика ТАТ" від Г. А. Мюррея.

- Опитувальник «Мотивація до успіху та страх перед невдачею» (МУН) від А. О. Реана.

Використання опитувальника «Мотивація до успіху та страх перед невдачею» від А. О. Реана виправдовується його простотою в проведенні та можливістю визначити переважаючий мотиваційний полюс, а також популярністю серед інших діагностичних методів.

Під час аналізу застосовувалися такі методи обробки даних: методи описової статистики для аналізу змінних, перевірка вибірки на відповідність нормальному розподілу, проведення порівняльного аналізу за допомогою t -критерію Стьюдента, а також кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (r -Пірсона).

Методи описової статистики включають базові статистичні характеристики, які описують вибірку, та ґрунтуються на припущенні про нормальний розподіл даних. Описова статистика служить для детального опису вибірки з метою створення контексту для її інтерпретації та розповсюдження результатів дослідження.

Основні показники описової статистики включають: середнє арифметичне, моду, медіану, максимальне та мінімальне значення, дисперсію, стандартне відхилення та інші характеристики, такі як асиметрія значень.

Критерій Колмогорова-Смірнова використовується для оцінки того, наскільки результати вибірки відповідають нормальному розподілу та для вибору належних методів математичної статистики для подальшого аналізу даних.

Критерій Стьюдента ми застосували на етапі перевірки наявності чи відсутності достовірних відмінностей у результатах дослідження показників смисложиттєвої орієнтації та мотивації особистості на початку дослідження та після проведення формуючого етапу експерименту.

Кореляція визначається як ймовірна статистична залежність між змінними. Коефіцієнт кореляції Пірсона відображає міру зв'язку між даними при умові, що цей зв'язок є лінійним. Крім оцінки сили зв'язку (r), цей

коефіцієнт також характеризується статистичною значущістю (p), яка відображає відсоток похибки та визначає рівень значущості зв'язку.

Таким чином, представлений у дослідженні методологічний інструментарій відповідає вимогам проведення науково-дослідної роботи з психології та психодіагностики та дозволяє вирішити поставлені завдання дослідження.

2.2. Рівень сформованості навчальної мотивації та смисложиттєвих орієнтацій у студентів-психологів

У проведеному дослідженні на етапі констатуючого та формуючого експерименту приймали участь 50 здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія.

Серед досліджуваних представлені студенти 2-4 курсів навчання у наступному відсотковому співвідношенні (рис. 2.1.): 2 курс представляли 20 осіб, що становить 40%, 3 курс представляли 17 осіб – 34%, а 4 курс представлений 13 студентами (26%).

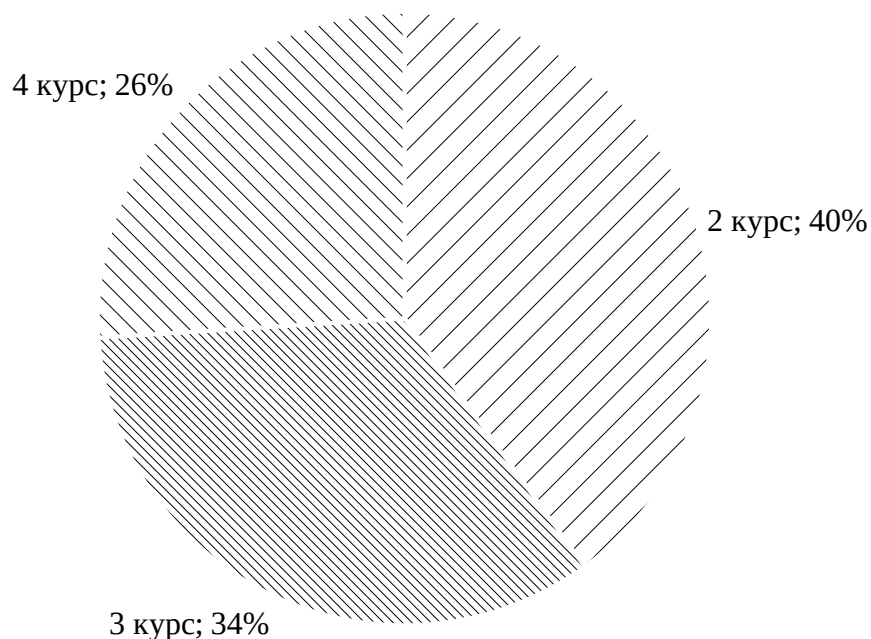

Рис. 2.1. Розподіл досліджуваних студентів за курсами навчання

У процесі аналізу особливостей навчальної мотивації спочатку було використано методику «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської. Результати цього дослідження представлені у таблиці 2.1, яка вказує на розподіл учасників за домінуючими мотивами відповідно до цієї методики (у%).

Таблиця 2.1.

Відсоткове співвідношення вплив смисложиттєвих орієнтацій на формування домінуючого типу навчальної мотивації у студентів-психологів

Тип домінуючого мотиву до навчання	Кількість, %			
	2 курс (n=20)	3 курс (n=17)	4 курс (n=13)	Загалом (n=50)
Пізнавальні	7 (35%)	3 (17,7%)	12 (92,3%)	24 (48%)
Соціальні	13 (65%)	14 (82,3%)	1 (7,7%)	26 (52%)

Згідно з отриманими результатами, більшість учасників дослідження, а саме 26 осіб, що становить 52% виявили домінування соціальних мотивів у своїй навчальній діяльності, тоді як 48%, а саме 24 особи зазначили домінуючими пізнавальні мотиви.

Зокрема, серед студентів другого курсу 13 осіб (65%) проявили домінуючу соціальну мотивацію, у той час як лише 7 осіб (35%) мали пізнавальні мотиви. У групі третьокурсників більшість, а саме 14 осіб або 82,3% виявили соціальні мотиви, тоді як лише 3 особи, що становить лише 17,7%, мали пізнавальні мотиви до навчання. Студенти четвертого курсу переважно мали пізнавальні мотиви, а саме 12 осіб (92,3%), в той час як лише 1 досліджуваний (7,7%) проявив соціальні мотиви до навчання.

Загалом, переважання соціальних мотивів можна пояснити специфікою складу вибірки, яка складається зі студентів-психологів. Ці особливості можуть бути зумовлені процесами адаптації на початковому етапі навчання та активізацією соціальної, або інакше формування референтних груп, та пізнавальної або потребою у знаннях, мотивації у навчальній діяльності; самопізнання та визначення нових ролей, формуванням комунікацій, наприклад як наслідок визначення до майбутньої діяльності, адаптації або

професійного інтересу, на середньому етапі навчання; а також активізацією пізнавальних мотивів через професійний розвиток особистості на пізніших етапах навчання, що яскраво було продемонстровано досліджуваними студентами 4 курсу.

Середні значення переважаючих мотивів за рівнями пізнавальних та соціальних мотивів у навчальній діяльності та помилки репрезентативності досліджуваної вибірки були визначені та представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати дослідження домінуючих типів мотивації до занять за методикою «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи Домбровської І.С. та їх математико-статистичні характеристики

Тип домінуючого мотиву до навчання		Середнє арифметичне, помилка репрезентативності ($\bar{X} \pm m$)			
		2 курс (n=20)	3 курс (n=17)	4 курс (n=13)	Загалом (n=50)
Пізнавальні	Комплексні	2,72±0,11	2,42±0,09	3,25±0,15	2,73±0,09
	Часткові	2,74±0,11	2,39±0,08	3,25±0,21	2,73±0,08
	Самонавчання	2,73±0,10	2,44±0,09	3,43±0,19	2,79±0,12
Соціальні	Комплексні	3,02±0,12	2,83±0,11	2,75±0,13	2,88±0,11
	Часткові	2,89±0,11	3,00±0,16	3,10±0,18	2,98±0,09
	Співпраця	3,04±0,18	3,14±0,18	3,00±0,15	3,07±0,13

За результатами методики, середнє арифметичне значення оцінки за рівнями пізнавальних мотивів для загальної вибірки були розраховані наступні: для комплексних пізнавальних мотивів - $\bar{X}_c = 2,73 \pm 0,09$; для часткових пізнавальних мотивів - $\bar{X}_c = 2,73 \pm 0,08$; а для мотивів самонавчання - $\bar{X}_c = 2,79 \pm 0,12$. Щодо соціальних мотивів, вони проявляють більш високі показники середньоарифметичних значень, а саме для комплексних соціальних мотивів $\bar{X}_c = 2,88 \pm 0,11$; для часткових соціальних мотивів - $\bar{X}_c = 2,98 \pm 0,09$; а для мотивів співпраці - $\bar{X}_c = 3,07 \pm 0,13$.

Отже, серед студентів психологічних спеціальностей, виявлено, що пізнавальні мотиви самонавчання переважають, в той час як соціальні мотиви найчастіше виражаються у мотивах співпраці.

Окрім цього нами було проаналізовано дані показники за курсами навчання досліджуваних студентів та виявлено, що для здобувачів вищої освіти 4 курсу більш характерні визначення з власною мотивацією до занять, аніж для студентів молодших курсів.

Під час аналізу середніх значень пізнавальних та соціальних мотивів серед студентів різних курсів отримали наступні результати:

- для здобувачів вищої освіти 2 курсу середнє значення для комплексних пізнавальних мотивів складає $X_c = 2,42 \pm 0,11$; для часткових пізнавальних мотивів - $X_c = 2,39 \pm 0,11$; для мотивів самонавчання - $X_c = 2,44 \pm 0,10$; середнє значення для комплексних соціальних мотивів становить $X_c = 2,83 \pm 0,12$; для часткових соціальних мотивів - $X_c = 3,00 \pm 0,11$; для мотивів співпраці - $X_c = 3,14 \pm 0,18$;

- серед здобувачів вищої освіти 3 курсу середнє значення для комплексних пізнавальних мотивів: $X_c = 2,42 \pm 0,09$; для часткових пізнавальних мотивів - $X_c = 2,39 \pm 0,08$; для мотивів самонавчання - $X_c = 2,44 \pm 0,09$; середнє значення для комплексних соціальних мотивів становить $X_c = 2,83 \pm 0,11$; для часткових соціальних мотивів - $X_c = 3,00 \pm 0,16$; для мотивів співпраці - $X_c = 3,14 \pm 0,18$;

- у здобувачів вищої освіти 4 курсу середнє арифметичне значення для комплексних пізнавальних мотивів: $X_c = 3,25 \pm 0,15$; для часткових пізнавальних мотивів - $X_c = 3,25 \pm 0,21$; для мотивів самонавчання - $X_c = 3,43 \pm 0,19$; середнє значення для комплексних соціальних мотивів становить $X_c = 2,75 \pm 0,13$; для часткових соціальних мотивів - $X_c = 3,10 \pm 0,18$; для мотивів співпраці - $X_c = 3,00 \pm 0,15$.

Отже, на другому курсі здобувачі вищої освіти виявляють більший інтерес до комплексних пізнавальних мотивів та співпраці. На третьому курсі спостерігається зниження значень мотивів навчання, зокрема, самонавчання набуває переваги, а соціальні мотиви, особливо співпраця, стають важливими.

У четвертокурсників спостерігається знову підвищення значень мотивів навчання, зокрема, самонавчання виявляється особливо актуальним. Щодо соціальних мотивів, то вони здебільшого спрямовані на частковий соціальний контекст.

У здобувачів вищої освіти другого курсу основними мотивами є методи й стратегії навчання, а також співпраця, яка може виявитися в увазі до певних осіб або груп, наприклад, бажання здобути прихильність викладача або взаємодія з друзями чи однолітками.

На третьому курсі здобувачі вищої освіти переважно керуються соціальними мотивами, зокрема, співпрацею, виявляючи комплексний соціальний інтерес і в основному спираючись на співпрацю у навчанні, що включає пошук взаємодії або отримання прихильності від конкретних осіб.

Здобувачі вищої освіти четвертого курсу переважно керуються пізнавальними мотивами, зокрема, самонавчанням, що може бути пов'язане з професійним інтересом та потребою розширення знань. Щодо соціальних мотивів у студентів четвертокурсників, де переважають часткові соціальні мотиви, можна пояснити їх професійним розвитком.

Наступним кроком нашого дослідження в рамках проведення констатуючого експерименту була використана методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій» автором якої є Д. О. Леонтєва. Результати дослідження представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники смисложиттєвих орієнтацій згідно розподілу за шкалами методики Д. О. Леонтєва

Шкала	Рівень прояву, кількість досліджуваних, %		
	Низький	Середній	Високий
Цілеспрямованість життя	-	45 (90%)	5 (10%)
Процесуальність життя	-	46 (92%)	4 (8%)
Результативність життя	-	42 (84%)	8 (16%)
Локус-контроль «Я»	6 (12%)	40 (80%)	4 (8%)
Локус-контроль життя	8 (16%)	42 (84%)	-
Розуміння смислу життя	5 (10%)	42 (84%)	3 (6%)

В результаті проведеного аналізу нами були отримані наступні показники за шкалами цілеспрямованості, процесуальності та результативності життя, які відзначилися в основному середніми та високими значеннями, так як не було отримано жодного показника на низькому рівні прояву смисложиттєвих орієнтацій за даними шкалами. 45 досліджуваних здобувачів вищої освіти, що становить 90% вибірки, виявили середній рівень за шкалою цілеспрямованості у житті, тоді як лише 5 осіб (10%) мають високий рівень за даним показником.

За шкалою процесуальності життя, яка вказує на насиченість життєдіяльності досліджуваних студентів, 92% вибірки, а саме 46 осіб показали середній рівень, а 8% вибірки – 4 особи – високий.

За шкалою результативності життя, яка відображає задоволеність життям, наявність досягнень та практичну самореалізацію, 84% вибірки, а саме 42 особи, виявили середній рівень прояву, а 16% вибірки – 8 осіб – високий.

На шкалі «Я» локус-контролю 6 здобувачів вищої освіти (12%) показали низький рівень, 80% - 40 осіб - показали середні значення, а лише 4 учасника вибірки – 8% - високий. Щодо шкали локус контролю життя, 8 досліджуваних - 16% вибірки - мали низький рівень, тоді як 84%, а саме 42 особи, показали середні значення. Загальний рівень розуміння сенсу життя представлений різними категоріями вибірки: 10% досліджуваних, а саме 5 респондентів, мали низький рівень, 84% - 42 особи - середній, а 6% вибірки, до якого віднесені 3 студенти, - високий.

За відповідними смисложиттєвими орієнтаціями, найбільший вплив мав показник результативності життя. Це свідчить про те, що навіть під час дистанційного навчання рівень самореалізації у здобувачів вищої освіти залишається високим.

Візуально результати дослідження показників смисложиттєвої орієнтації здобувачів вищої освіти за методикою Леонтьєва Д.О. представлені на рисунку 2.2.

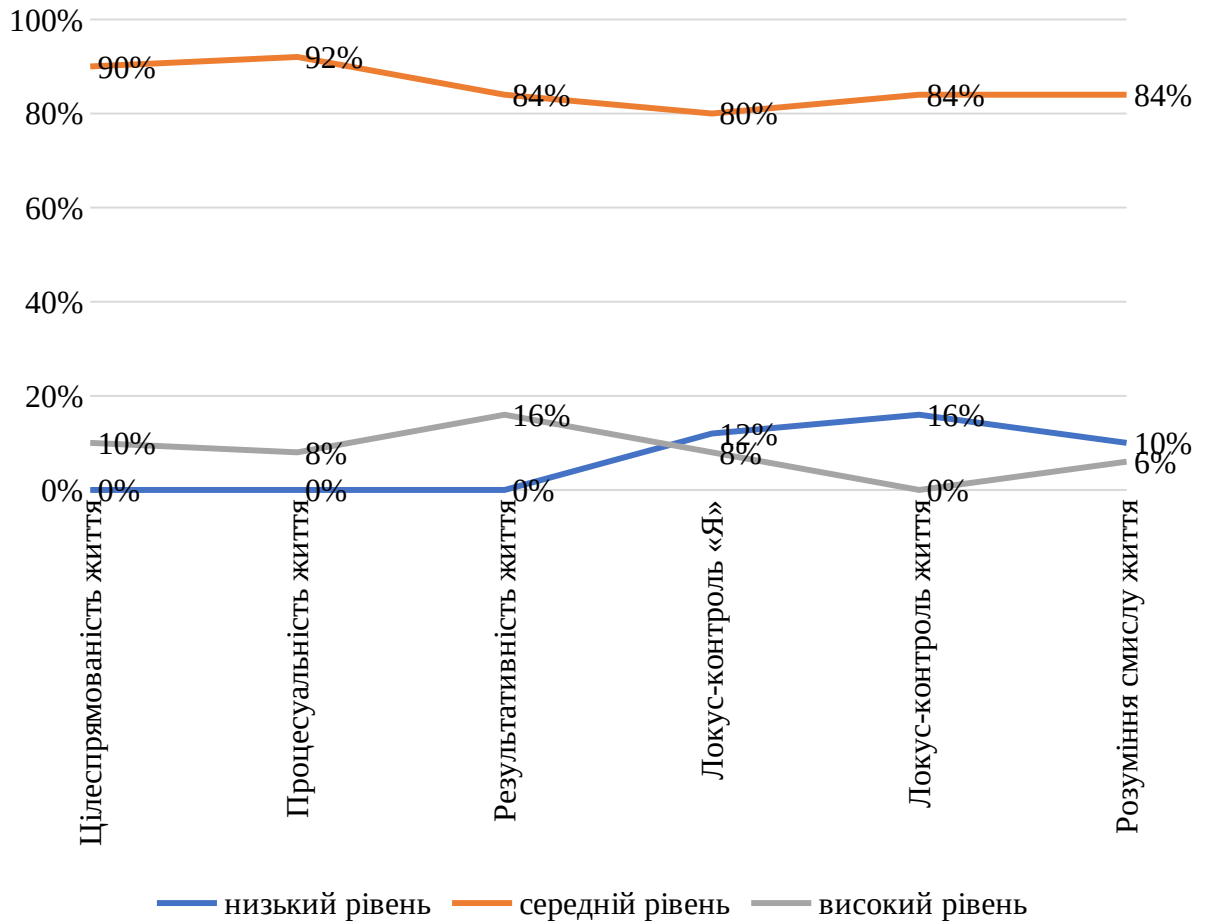

Рис. 2.2. Результати дослідження показників смисложиттєвої орієнтації здобувачів вищої освіти за методикою Леонтьєва Д. О.

Згідно з результатами аналізу за смисложиттєвою методикою Д. О. Леонтьєва, низькі показники можуть виникати через сумніви у власній здатності контролювати життя та відчуття його контрольованості взагалі, що є частиною процесу особистісного зростання та адаптації до викликів студентського життя. У той же час, високі показники за цими шкалами можуть пояснюватись специфікою спеціалізації, яка активно підтримує психічне здоров'я та вимагає постійного самовдосконалення.

Для вивчення мотиваційної сфери студентів-психологів була використана методика «Мотивація до успіху та страх перед невдачею» А. О. Реана. Результати дослідження за цією методикою візуально зображені на рисунку 2.3.

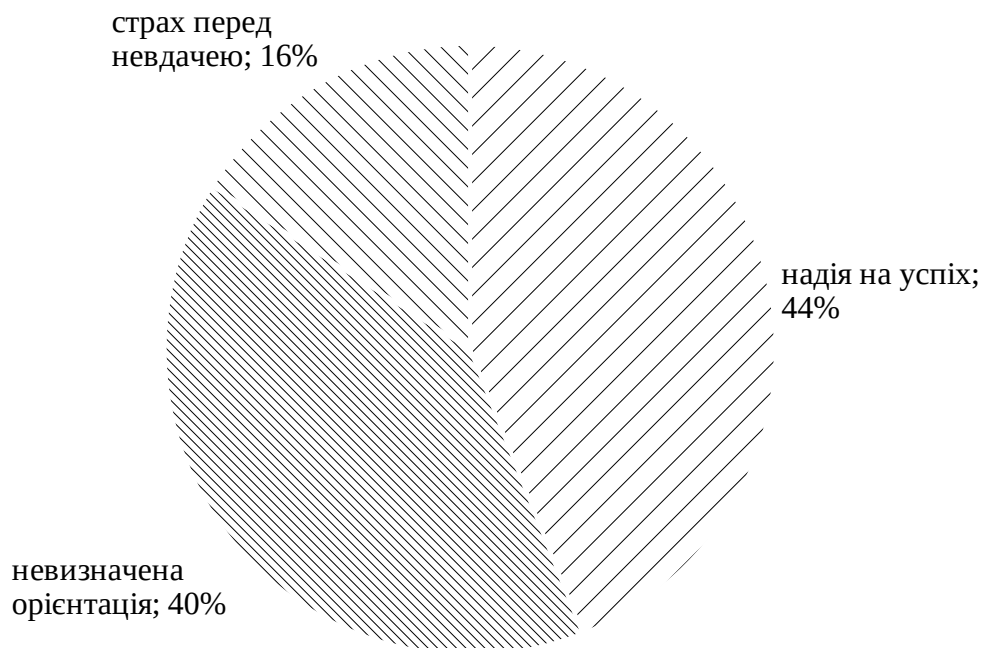

Рис. 2.3. Відсоткове співвідношення кількості досліджуваних за показником домінуючого типу мотивації за методикою МУН, авторства Реана А. О.

Таким чином, ми бачимо, що надію на успішне навчання мають 22 здобувача вищої освіти, що становить 44% вибірки, досі ще не визначилися з мотиваційною орієнтацією 20 студентів – 40% досліджуваної вибірки, а також 8 осіб мають домінуючим типом страх перед невдачею.

Аналізуючи тенденції мотиваційної сфери в залежності від курсу навчання, ми отримали наступні дані (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Розподіл результатів дослідження домінуючого типу мотивації за методикою МУН, авторства Реана А. О.

Тип мотивації	Кількість, %		
	2 курс (n=20)	3 курс (n=17)	4 курс (n=13)
Орієнтація на досягнення успіху в навчанні	7 (35%)	8 (47%)	10 (77%)
Невиражена домінанта мотивації	9 (45%)	6 (35%)	3 (23%)
Орієнтація на подолання страху перед невдачею	4 (20%)	3 (18%)	-

Отримані нами результати свідчать, що серед здобувачів вищої освіти другого курсу, які приймали участь у дослідженні, переважає домінування бажання успіху, що проявляється у 9 досліджуваних студентів (45%), при цьому 35%, а саме 7 осіб, не виявляють чіткого мотиваційного стимулу, а 4 досліджуваних (20%) показують орієнтацію на подолання невдачі.

У здобувачів вищої освіти третього курсу наявна виражена орієнтація на успіх у 8 респондентів (47%), а 6 персон (35%) не мають вираженого мотиваційного стимулу, тоді як орієнтація на боротьбу зі страхом невдачі спостерігається у 3 студентів, що становлять 18% від усіх третьокурсників.

Крім того, у 77% здобувачів вищої освіти четвертого курсу, а саме 10 осіб, спостерігається бажання до досягнення успіху, а 3 з досліджуваних студента 4 курсу (23%) не мають вираженого домінуючого мотиваційного стимулу. При цьому слід зазначити, що серед студентів четвертого курсу нами не було виявлено жодної особи з домінуванням мотиваційного типу орієнтації на подолання страху перед невдачею.

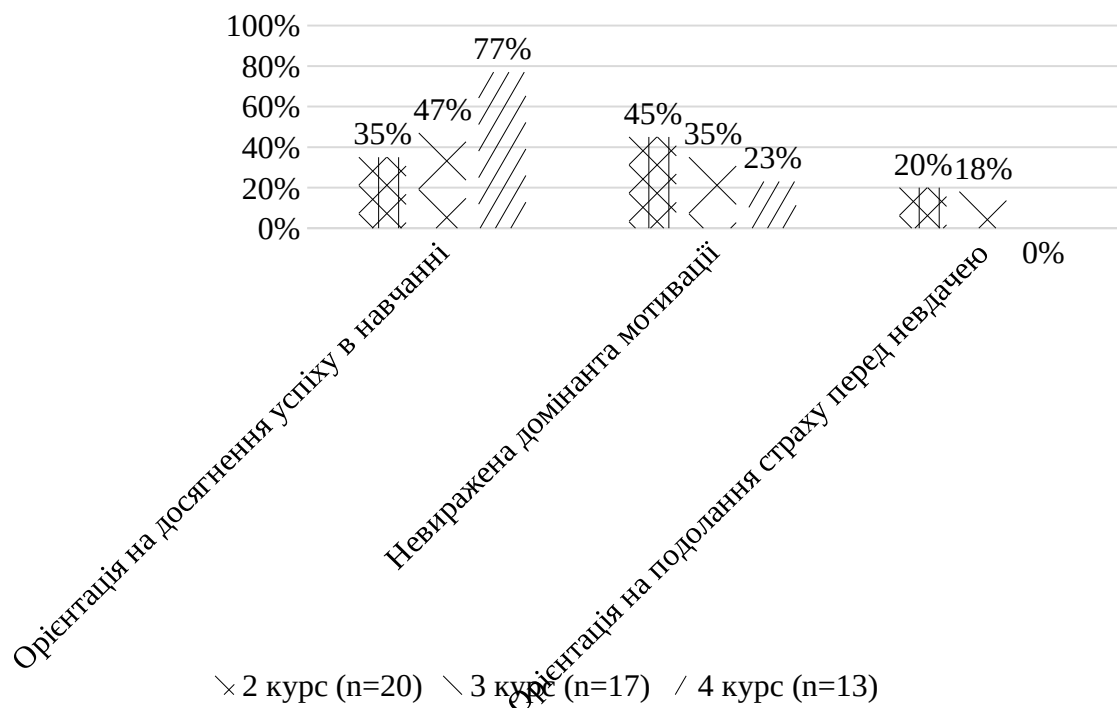

Рис. 2.4. Розподіл результатів дослідження домінуючого типу мотивації за методикою «Мотивація до успіху та страх перед невдачею» А. О. Реана у здобувачів вищої освіти 2-4 курсу за спеціальністю 053 Психологія.

Візуально розподіл результатів дослідження домінуючого типу мотивації за методикою «Мотивація до успіху та страх перед невдачею» А. О. Реана у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія представлено на рисункові 2.4.

Отже, учасники нашого дослідження виявили переважання соціальної мотивації в навчанні, з особливим акцентом на співпрацю. Здобувачі вищої освіти другого та третього курсів виявили передусім соціальні мотиви, тоді як у четвертокурсників переважали пізнавальні.

У відношенні до смислових орієнтацій, було виявлено переважання високих значень, а за шкалами, які визначають види локус-контролю, нами були отримані як високі, так і середні та низькі показники. Проте, для глибшого розуміння зв'язків між мотивацією до навчання та смисловими орієнтаціями, ми маємо намір провести кореляційний аналіз Пірсона взаємозв'язків даних на наступному етапі констатуючого експерименту.

2.3. Вплив смисложиттєвих орієнтацій на формування навчальної мотивації у студентів-психологів

Для перевірки того, чи відповідають результати вибірки нормальному розподілу, ми виконали аналіз методик за допомогою критерія Колмогорова-Смірнова. Результати цього аналізу наведено у таблиці 2.5.

Згідно отриманих даних за критерієм Колмогорова-Смірнова, ні одна з використаних методик - шкала методики "Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи" І. С. Домбровської, методика "Тест смисложиттєвих орієнтацій" Д. О. Леонтьєва, та загальна шкала опитувальника "Мотивація успіху і страх перед невдачею (МУН)" Реана А. О. - не показали значення менше 0,05.

Це означає, що розподіл значень результатів даного дослідження є нормальним. Даний аналіз було проведено засобами функцій електронних таблиць Excel із використанням функції НОРМРАСПР.

Таблиця 2.5.

Аналіз результатів досліджуваних показників на наявність нормального розподілу за критерієм Колмогорова-Смірнова (n=50)

Досліджувані шкали	Емпіричні результати критерія Колмогорова-Смірнова	Статистична значимість
Пізнавальні мотиви	0,097	0,200
Соціальні мотиви	0,098	0,200
Комплексні пізнавальні мотиви	0,107	0,200
Часткові пізнавальні мотиви	0,097	0,200
Мотиви самонавчання	0,112	0,156
Комплексні соціальні мотиви	0,119	0,074
Часткові соціальні мотиви	0,112	0,162
Мотиви співпраці	0,121	0,067
Цілеспрямованість життя	0,114	0,123
Процесуальність життя	0,113	0,156
Результативність життя	0,110	0,180
Локус-контроль «Я»	0,111	0,175
Локус-контроль життя	0,112	0,155
Розуміння смислу життя	0,094	0,200
Орієнтація на досягнення успіху в навчанні	0,114	0,123
Невиражена домінанта мотивації	0,097	0,200
Орієнтація на подолання страху перед невдачею	0,107	0,200
МУН результати за загальною шкалою	0,117	0,083

Таким чином, отримані нами результати визначення показників нормального розподілу за жодною із досліджуваних шкал не перевищує 1, та більшість показників наближені до 0 і варіюються в діапазоні значення 0,1. Це вказує на наявність нормального розподілу з незначним показником позитивної асиметрії. Статистична значимість всіх досліджуваних факторів не перевищує показник $p < 0,05$, що вказує на відсутність суттєвих відхилень від нормального розподілу.

Для визначення зв'язку між результатами використаних психодіагностичних методик у дослідженні, був проведений кореляційний аналіз з використанням коефіцієнта кореляції Пірсона. Результати цього аналізу представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Результати кореляційного аналізу з дослідження впливу смисложиттєвих орієнтацій на формування навчальної мотивації у студентів-психологів (n=50)

	Навчальний курс	Цілеспрямованість життя	Результативність життя	Локус-контроль життя	Розуміння смислу життя	МУН результати за загальною шкалою
Пізнавальні мотиви	0,4	-	0,3	-	-	0,6
Соціальні мотиви	-	-	-	0,4	-	-
Комплексні пізнавальні мотиви	0,3	-	-	-	-	0,6
Часткові пізнавальні мотиви	-	-	0,3	-	-	0,6
Мотиви самонавчання	0,4	-	0,4	-	0,3	0,5
Комплексні соціальні мотиви	-	-0,3	-	-	-	-
Часткові соціальні мотиви	-	-	0,3	0,5	0,3	-
Мотиви співпраці	-	-	0,3	0,4	-	-
Цілеспрямованість життя	0,4	-	-	-	-	-
Результативність життя	0,7	-	-	-	-	-
Локус-контроль життя	0,4	-	-	-	-	-
Розуміння смислу життя	0,5	-	-	-	-	-

* при n=50 $r=0,279$ $p>0,05$; $r=0,361$ $p>0,01$; $r=0,451$ $p>0,001$.

Під час аналізу кореляції було виявлено наступні зв'язки між шкалами використаних методик.

Загальна шкала пізнавальних мотивів показує, що існує слабкий, але статистично значущий прямий зв'язок з результативністю життя на рівні значущості $p < 0,05$ ($r = 0,327$). Це вказує на те, що люди, які відчують велике задоволення від власної самореалізації, демонструють більше пізнавальних мотивів у своїй навчальній діяльності.

Загальна шкала соціальних мотивів демонструє зв'язок з шкалою локус контролю життя. Виявлено слабкий, але статистично значущий прямий зв'язок на рівні значущості $p < 0,01$ ($r = 0,457$). Це може вказувати на збільшення впевненості у власних здібностях керувати власним життям у тих, хто виявляє більше соціальних мотивів у навчальній діяльності.

Шкала часткових пізнавальних мотивів виявляє статистично значущий, але слабкий прямий зв'язок з шкалою результативності життя на рівні значимості $p < 0,05$ ($r = 0,281$).

Шкала мотивів самонавчання показує слабкі прямі зв'язки з шкалами результативності життя та загальною шкалою осмисленості життя. Коефіцієнти кореляції становлять: статистично значущий на рівні $p < 0,01$ ($r = 0,373$); та статистично значущий на рівні $p < 0,05$ ($r = 0,319$) відповідно.

Шкала кластеру соціальних мотивів, зокрема комплексні соціальні мотиви, виявляє зворотний слабкий зв'язок із шкалою цілеспрямованості у житті, який є статистично значущим на рівні $p < 0,05$ ($r = -0,312$). Це може свідчити про те, що широка соціальна зацікавленість може призвести до певної невизначеності стосовно інтересів і розірвати увагу в установці життєвих цілей. Подальше дослідження цієї кореляції може бути корисним.

Шкала часткових соціальних мотивів, яка відображає бажання досягти певного соціального статусу, показує взаємозв'язок з результативністю життя, локусом контролю життя та загальною шкалою осмисленості життя. Виявлено слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p < 0,05$ ($r = 0,303$); зв'язок середньої сили, який є статистично значущим на рівні $p < 0,01$

($r = 0,552$); і ще один слабкий прямий кореляційний зв'язок, який є статистично значущим на рівні $p < 0,05$ ($r = 0,315$). Ці зв'язки свідчать про те, що бажання бути активним у соціальних взаємодіях, що є частиною мотивації для навчання, може впливати на задоволеність самореалізацією, впевненість у власних можливостях управління власним життям та загальне осмислення життя.

Шкала соціальних мотивів у процесі навчання, яка відображає бажання співпраці та взаємодії, має взаємодію з шкалами результативності життя та локусом контролю життя. Виявлено дуже слабкий прямий кореляційний зв'язок, який є статистично значущим на рівні $p < 0,05$ ($r = 0,285$); а також слабкий прямий кореляційний зв'язок, значущий на рівні $p < 0,01$ ($r = 0,403$) відповідно. Це вказує на те, що є зв'язок між задоволеністю власною результативністю життя та впевненістю у здатності керувати ним з мотивацією навчання, що спрямована на взаємодію з конкретними людьми та розумінням цієї взаємодії. Це може свідчити про важливість комунікації та досвіду взаємодії з іншими для визначення контролю над життям та його результативності.

Додатковий аналіз кореляції розкриває взаємозв'язки між показниками оцінок у загальних методиках "Мотивація успіху і страх перед невдачею", створеною Реаном, та оцінками методики Домбровської щодо мотивації у навчальній діяльності. Зокрема, було виявлено прямі кореляційні зв'язки середнього рівня значущості з комплексними та частковими пізнавальними мотивами, а також з мотивами самонавчання на рівні статистичної значущості $p < 0,01$ ($r = 0,632$; $r = 0,581$; $r = 0,563$; $r = 0,537$) відповідно. Це свідчить про взаємозв'язок між мотивацією до навчання та бажанням досягти успіху, що може бути визначено як ключовий аспект особистої компетентності та сприяти формуванню впевненості у власних можливостях та діях.

Крім того, були виявлені відмінності у мотивації та смислових установках здобувачів вищої освіти, в залежності від їх курсу навчання.

Курс навчання впливає на загальну шкалу мотивів пізнання, шкалу широких мотивів пізнання і шкалу мотивів самонавчання. Ці зв'язки проявляються наступним чином: слабкий прямий зв'язок, який має статистичну значущість на рівні $p < 0,01$ ($r = 0,363$); дуже слабкий прямий зв'язок, який статистично значимий на рівні $p < 0,05$ ($r = 0,284$); та слабкий прямий зв'язок, статистично значущий на рівні $p < 0,01$ ($r = 0,414$).

Вплив навчального курсу проявляється на шкалі цілеспрямованості, життєвій результативності, показниках локусу контролю життя та загальній шкалі мотивів пізнання. Ці взаємозв'язки мають статистичну значущість на рівні $p < 0,01$, і представлені наступними коефіцієнтами кореляції: $r = 0,445$ (слабкий зв'язок); $r = 0,698$ (зв'язок середньої сили); $r = 0,362$ (слабкий зв'язок); $r = 0,524$ (зв'язок середньої сили) відповідно.

Це свідчить про більш виражені мотиви сприйняття інформації, зокрема широкі мотиви сприйняття і мотиви активного самонавчання. Також це вказує на присутність особистісних цілей, вище рівня задоволення від досягнень у житті, підвищену впевненість у здатності тримати під контролем своє життя, і в цілому, вищий рівень рефлексії про життя, що є характерним для пізніших етапів навчання. Це пояснюється психологічним та фізичним розвитком людини та її професійною зрілістю, які пов'язані з бажанням отримувати знання.

Задоволення результативністю у житті (та власною ефективністю) демонструє тісний зв'язок з мотивами пізнання ($r = 0,327$; $p < 0,05$), зокрема з частковими мотивами пізнання ($r = 0,281$; $p < 0,05$) та мотивами самонавчання ($r = 0,373$; $p < 0,01$). Це підтверджує, що процес самореалізації базується на зацікавленості у методах навчання, зокрема в самонавчанні, що має позитивний вплив на ефективність засвоєння знань.

Задоволеність власною продуктивністю та результативністю у житті також відображається у частково соціальних мотивах ($r = 0,303$; $p < 0,05$) та мотивах співпраці ($r = 0,285$; $p < 0,05$). Це підкреслює значення пошуку конкретних соціальних зв'язків та визначення власного місця (ролі) у

власному оточенні, що становить ключові аспекти соціалізації та професійного росту особистості, а також самореалізації.

Здатність і переконання в контролі над власним життям мають сильну взаємодію з соціальними мотивами навчання ($r = 0,457$), особливо з частково соціальними мотивами ($r = 0,552$; $p < 0,001$) та мотивами співпраці ($r = 0,403$; $p < 0,01$). Ці взаємозв'язки свідчать про те, що вміння керувати власним життям формується на основі досвіду соціальної взаємодії та індивідуальних особливостей у встановленні свого соціального статусу.

Осмисленість життя взаємодіє з мотивами самонавчання ($r = 0,319$; $p < 0,05$) та частковими соціальними мотивами ($r = 0,315$; $p < 0,05$), що може вказувати на те, що мотивація самонавчання грає ключову роль у процесі навчання, у той час як вузькі соціальні мотиви націлені на досягнення конкретного соціального статусу, що визначає особистість з певним рівнем осмисленості життя.

Зв'язок між складними соціальними мотивами та присутністю життєвих цілей (виражений у зворотному напрямку: $r = -0,312$; $p < 0,05$) пояснюється певною невизначеністю інтересів, що може призвести до розгалужених соціальних мотивів навчання та вплинути на можливість визначення життєвих цілей, включаючи їх неоднозначність..

Загальна шкала мотивації до успішного навчання корелює з загальною шкалою кластеру пізнавальних мотивів на високому рівні ($r = 0,632$; $p < 0,001$), а також зі шкалами комплексних пізнавальних мотивів ($r = 0,581$; $p < 0,001$), часткові пізнавальні мотиви ($r = 0,563$; $p < 0,001$) та мотиви самонавчання ($r = 0,537$; $p < 0,001$). Це свідчить про те, що пізнавальна мотивація у навчанні є ключовим фактором у розвитку власної компетентності, що зміцнює впевненість у собі та власних можливостях, а також загалом сприяє орієнтації на успіх у власній діяльності.

Високі показники за шкалами пізнавальних мотивів, особливо комплексних пізнавальних мотивів та мотивів самонавчання, разом із наявністю життєвих цілей, більшою задоволеністю результативністю життя,

вищою впевненістю у контролі над життям і загалом вищим рівнем осмислення життя, є характерними для студентів на пізніших етапах навчання. Це пояснюється процесом розвитку особистості та її професійною зрілістю, що взаємодіє з пізнавальною мотивацією в навчанні.

Таким чином, встановлений нами у дослідженні зв'язок між різними формами навчальної мотивації та смисловими орієнтаціями особистості свідчить про те, що задоволення від досягнень у житті (і власної ефективності) має значний вплив на пізнавальні мотиви, зокрема на загальні та індивідуальні мотиви самонавчання, а також на мотиви активної соціальної участі та співпраці. У той же час, впевненість у здатності керувати своїм життям (як у реальному, так і у внутрішньому плані) тісно пов'язана з соціальною мотивацією, зокрема з вузькими соціальними мотивами та мотивами співпраці..

Це може бути пояснено тим, що задоволення від самореалізації не лише виникає від інтересу до навчальних методів та методів самонавчання, які поліпшують ефективність у навчанні, але й від бажання знайти конкретні соціальні зв'язки та зрозуміти своє місце (роль) в суспільстві. Це в свою чергу сприяє соціалізації та професійному зростанню особистості. Характеристики зв'язку між відчуттям контролю над життям та специфічними проявами соціальної мотивації до навчання вказують на можливість людини до самокерованого життя, яке формується через власний досвід соціальних взаємодій та пошук власного місця в суспільстві.

Також необхідно докладно дослідити взаємозв'язок між осмисленістю життя, мотивами самонавчання та конкретними соціальними мотивами, а також вплив зацікавленості у різноманітних соціальних мотивах та наявність негативно забарвлених життєвих цілей на цей процес у здобувачів вищої освіти за напрямком підготовки з психології.

Висновки до розділу 2

Під час виконання дослідження була сформована вибірка, під час чого враховувались наступні моменти:

- Всі об'єкти дослідження були студентами, які навчалися за спеціальністю психологія на 2, 3 та 4 курсах.

- Розподіл вибірки був наступним: 40% становили студенти 2 курсу (20 осіб); 34% - студенти 3 курсу (17 осіб); 26% - студенти 4 курсу (13 осіб).

- Більшість об'єктів дослідження (52% вибірки) мали виражені соціальні мотиви в навчальній діяльності, з акцентом на співпраці ($X_c=3,07$). Це може бути пояснено специфікою професійної спрямованості вибірки (студенти-психологи) та процесами адаптації на різних етапах навчання. Наприклад, студенти 2 та 3 курсів демонстрували виражені соціальні мотиви (65% та 82,3% відповідно), у той час як студенти 4 курсу виявили переважання пізнавальних мотивів (92,3%), що може бути пов'язано з їх професійною зрілістю.

Шкали смисложиттєвих орієнтацій відображають як високі, так і середні показники. За шкалою цілеспрямованості у житті високий рівень виявлено у 10% (5 осіб) вибірки; за шкалою процесуальності життя високі показники були виявлені у 8% (4 особи); за показниками результативності життя високий рівень зафіксовано у 16% (8 осіб) вибірки. Отже, за життєвими орієнтаціями найвищі значення спостерігаються за шкалою результативності життя. Це свідчить про те, що навіть у контексті дистанційного навчання рівень самореалізації залишається досить високим у студентів, які здобувають вищу освіту за спеціальністю 053 Психологія.

Крім того, шкала «Я» Локус-контролю показує, що 12% досліджуваних мають низькі показники, 80% - середній, а 8% - високий. Щодо шкали Локус-контролю життя, 16% вибірки мають низькі показники, а 84% - середній. Ці низькі результати можуть впливати з сумнівів щодо можливості тримати під контролем своє життя та загальної контрольованості, які можуть виникати під

час процесу особистісного розвитку та зустрічі з викликами студентського життя.

Щодо особливостей мотиваційного напрямку: найбільш характерною виявилась орієнтація на успіх (44%), при цьому значний відсоток характеризується невизначеністю у мотивації (40%). Ці результати можуть бути пояснені змінами у навчальному процесі, що відбуваються разом з початком нового навчального семестру.

Отже, мотивація у навчанні тісно вплетена у особисті цінності та сприйняття сенсу життя. Серед цікавих аспектів цих зв'язків можна відзначити вплив особистого сенсу життя на різноманітні мотиви, а також вплив широкого спектру соціальних мотивів на формулювання життєвих цілей. Ці аспекти вимагають подальшого глибшого дослідження.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СМИСЛОВОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

3.1. Тренінгова програма розвитку смисложиттєвих орієнтацій та формування навчально-мотиваційної сфери студентів-психологів

З метою підвищення навчальної мотивації здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія розроблено тренінгову програму, яка спрямована на формування навчальної мотивації на основі смисложиттєвих орієнтацій студентів. Ця програма передбачає розвиток і стимулювання рефлексії, що впливає на наступні психологічні структури:

1. Особистісний рівень: включає роботу з цінностями, мотивацією, смисловими утвореннями та установками. Цей аспект спрямований на розвиток "Я-концепції", саморозуміння, самосвідомості та особистісного зростання. Під час тренінгу студент займається самооцінкою, розумінням світобачення і активізує свої цілі та позитивне сприйняття власного становища, що сприяє формуванню мотивації до особистісного розвитку.

2. Емоційний рівень: спрямований на заохочення відкритого вираження почуттів за допомогою вербальних і невербальних засобів. Це досягається шляхом опрацювання та усвідомлення власних почуттів і можливості поділитися ними з іншими для підтримки та допомоги.

Мета програми полягає у тому, щоб здобувачі вищої освіти свідомо осмислили свої смислові орієнтації, розуміли їхню роль у їхньому житті та досягли підвищення мотивації та академічної успішності.

Цільова аудиторія цієї програми – здобувачі вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія віком від 18 до 22 років.

Програма передбачає проведення 5 групових занять, кожне тривалістю приблизно 1 – 1,5 години, протягом 5 тижнів. Рекомендується проводити заняття один раз на тиждень.

Очікуваний результат включає свідоме осмислення здобувачами вищої освіти їхніх смислових орієнтацій, розуміння їхньої ролі в житті та підвищення мотивації та академічної успішності.

Форма роботи – групові заняття.

Ця програма призначена для ефективного впливу на здобувачів вищої освіти, які мають низький рівень мотивації, не розуміють власних смислових орієнтацій і мають низький успіх у навчанні. Детальніше про програму можна дізнатися у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Програма підвищення навчальної мотивації у майбутніх психологів

№	Форма заняття	Зміст заняття	Методи тренінгу
1.	Траєкторія особистого розвитку. Формування власної перспективи.	Впровадження понять "стратегія життя" та "життєві сценарії" як важливих елементів особистісної активності для планування та досягнення професійних цілей. Аналіз внутрішніх та зовнішніх ресурсів особистості. Визначення обмежень можливостей та формування адекватної життєвої перспективи.	Алегорія "Відкриття свого шляху". Анкета "Моя місія". Техніка "Погляд у майбутнє через п'ять років". Творчий колаж "Мапування мого майбутнього шляху".
2.	Концепція успішного навчання та фактори, що впливають на досягнення успіху особистості.	Розгляд успіху як індивідуальної оцінки особистістю досягнень у власній діяльності. Аналіз складових успіху, таких як психологічне благополуччя, фізичне здоров'я, якісні міжособистісні відносини, фінансова незалежність, а також визначення собівартості та ідеалів.	Коротка лекція. Техніка "Моя стратегія успіху". Техніка "Баланс життя". Проект "Принцип маленьких кроків" для якісного аналізу. Техніка "Життєвий баланс".
3.	Сесія стратегічного прогнозування «Творимо майбутнє спільно».	Групове узгодження майбутнього, включаючи спільне визначення стратегії та напрямків розвитку, аналіз основних викликів та ризиків, створення сценаріїв з урахуванням ключових проблем. Колективне розроблення та захист плану. Оцінка досягнутого прогресу, виявлення можливостей та ризиків на коротко-, середньо- та довгострокові перспективи. Планування ідеального майбутнього, визначення компетенцій, форм взаємодії та ресурсів, необхідних для його досягнення. Вибір ключових проектів для реалізації та оптимальних стратегій їх впровадження.	Стаття "Ключі до успіху: Як сьогоднішні дії визначають завтрашню особистість?". Розробка плану дій.

Продовження до таблиці 3.1.

№	Форма заняття	Зміст заняття	Методи тренінгу
4.	Смисложиттєві цінності – орієнтир у житті	Особисті цінності. Визначення основних особистих цінностей та їх ранжування. Суперечливість цінностей. Мети та особисті цінності.	Короткий виступ Тест морфології життєвих цінностей (В. Ф. Сопов, Л. В. Карпушина)
5.	Тайм – менеджмент	Час вважається основною цінністю для людини. Управління особистою продуктивністю. Ефективне управління часом.	Обговорення "Сутність керування часом". Вправа "Виявлення часових втрат". Навчальний курс "Методи досягнення цілей" (Бодо Шефер).

Давайте розглянемо кожен етап програми більш детально.

Тема 1. Траєкторія особистого розвитку. Формування власної перспективи. Мета першого заняття полягає у формуванні учасників досвіду самосприйняття та виявленні їх внутрішніх потенціалів.

Суть заняття включає в собі використання методів аналізу особистості та визначення можливостей для особистісного розвитку.

1. Алегорія "Пошук внутрішнього пізнання"

Мета: стимулювати обговорення теми, зосередити увагу на ній та спровокувати дискусію.

Алегорія " Відкриття свого шляху "

Під час прогулянки у своєму саду, цар помітив, що дерева, кущі та квіти в'януть і гинуть. Тоді цар став розпитувати їх, чому вони засихають. Дуб відповів, що вмирає, тому що не може стати таким високим, як сосна. Сосна пояснила, що не може плодоносити, як виноградна лоза. А виноградна лоза в'яне, бо не може розквітнути, як троянда. Після цього засмучений цар помітив жимолість, яка розцвіла з божественним ароматом. Коли цар запитав квітку, вона відповіла:

Коли ти висаджував мене, ти очікував отримати радість саме від мене, від моєї власної природи. Якби ти бажав троянду, дуб чи виноград, ти би обрав їх. Але ти обрав саме мене, тому мені не потрібно намагатися бути

кимось іншим. Ви можете бути лише собою, прийміть себе такими, які ви є насправді. Обговорення смислового підтексту алегорії.

2. Анкета "Моя місія"

Мета: сприяти усвідомленню внутрішніх ресурсів учасників, визначенню зони зовнішнього та внутрішнього комфорту та чіткішому розумінню того, що є важливим для учасників у їхньому житті.

1. Які ваші сильні сторони та вроджені здібності?
2. Що мотивує вас? Що вас вдягає? Які ваші мрії та цілі? Які області вас цікавлять?
3. Комфортне оточення. Де ви відчуваєте себе комфортно? В яких ситуаціях ви відчуваєте себе впевнено та спокійно?

3. Вправа "Погляд у майбутнє через п'ять років" (за К. Фопель)

Мета: сприяти студентам у візуалізації свого майбутнього та розробці планів для досягнення поставлених цілей.

Уявіть, що ви переходите у майбутнє на п'ять років вперед. Як ви уявляєте своє життя тоді? Прошу відповісти на наступні питання:

- Де ви бажаєте проживати?
- Як ви плануєте проводити час?
- Який рівень доходу ви маєте намір отримувати?
- Хто буде вашим найближчим партнером?
- Що ви будете робити в звичайний день?
- Які заняття приносять вам задоволення?
- Що буде важливим для вас у майбутньому?
- Як ваше майбутнє життя відрізнятиметься від сьогодення?
- Як ви плануєте використовувати свої таланти?
- Яка ваша головна мета на майбутнє?

Рефлексія, обговорення, підведення підсумків:

1. Які враження ви отримали від цієї вправи?
2. Чи часто ви зазвичай задумуєтесь над своїм майбутнім шляхом?

3. Чи відомі вам люди в вашому оточенні, які мають подібні мрії та надії на майбутнє?

4. Чи була у вас можливість спілкуватись з людьми, які ведуть життя, схоже на те, яке ви хотіли б мати через п'ять років?

5. Які перешкоди вам потрібно подолати, щоб наблизитися до ваших цілей?

6. Яка ймовірність досягнення вами своїх мрій та цілей?

4. *Креативний колаж "Мапування мого майбутнього шляху".*

Мета: сприяти учасникам у формуванні візуального вираження їх ідеального майбутнього через творчий процес.

Для створення колажу можна використовувати різноманітні ресурси, такі як глянцеві журнали, фотографії, зображення, природні матеріали, а також об'єкти, що символізують цілі та мрії учасників.

Інструкція: Використовуйте свої власні фотографії, ілюстрації з газет та журналів, а також додаткові природні матеріали для створення вашого творчого колажу. Потім складіть їх у композицію за заданою темою, можливо, додавши написи, коментарі або декоративні елементи.

Обговорення: Розділіться на групи по чотири особи та уявіть свої колажі один одному. Поділіться своїми мріями про ваше майбутнє через п'ять років та разом обговоріть, які кроки потрібно зробити сьогодні, щоб ці мрії здійснилися у майбутньому. Після цього об'єднайтеся в загальне коло для обміну думками і ідеями.

Тема 2. Концепція успішного навчання та фактори, що впливають на досягнення успіху особистості.

1. *Вступна лекція.* Що таке успіх і з чого він складається? Кожен із нас є унікальною особистістю із власними цінностями, уявленнями про світ і особистою історією, а також з власним уявленням про те, що є успіхом. Під час цього заняття ми маємо можливість визначити прояви загальних умов, при виконанні яких ми можемо вважати себе успішними людьми.

Перша передумова успішного досягнення полягає у вмінні прораховувати своє життя, а не просто дозволяти йому розвиватися випадковим чином. Якщо ми не будемо активно крок за кроком будувати своє майбутнє, обставини можуть керувати цим за нас. Успіх складається з послідовних кроків, кожен з яких є конкретною й досяжною метою у короткостроковій перспективі. Для досягнення успіху корисно ставити і великі цілі.

Друга необхідна умова - це здатність взаємодіяти з навколишнім світом так, щоб він підтримував наші амбіції, мети та зусилля. Кожному з нас важливо, щоб нас розуміли та підтримували, аби ми могли відчувати себе комфортно та безпечно у суспільстві, і щоб наші цінності були поважними для нашого оточення.

Третім важливим аспектом успіху є професійна сфера. Це не лише досягнення у кар'єрі, а й самореалізація та виявлення покликання. У цій сфері кожна особистість розуміє, що вона може приносити користь і світ її існування має сенс. Людина, яка цінується та потрібна, завжди має впевненість у собі та своїх можливостях. Протягом усього нашого життя ми вивчаємо, як приймати та надавати підтримку, досягати успіху в різних сферах, а також розкривати наш особистісний та професійний потенціал.

Мета другого етапу тренінгу полягає в тому, щоб надихнути учасників до активного прийняття відповідальності за своє життя, підштовхнути їх до досягнення особистої та професійної успішності, розвивати їхні професійні здібності, стимулювати самонавчання та особистісний розвиток, а також формувати ключові особистісні якості, навички та вміння, необхідні для досягнення успіху в житті.

2. Техніка "Моя стратегія успіху"

Мета: з'ясування сутності поняття "успіх". Ця вправа проводиться після вступної лекції теми 2. Також можливе групове обговорення результатів вправи.

Розкажіть про ситуації, коли ви досягали успіху.

Що вам допомогло цього досягти?

3. *Техніка "Баланс життя"*. Ця техніка сприяє розширенню усвідомлення про розвиток життя та систематизації його напрямків.

Мета: оцінити гармонію у житті учасника та відповідність його життєвим цілям та прагненням реальності.

Техніка визначення життєвого балансу є дієвим інструментом, який дозволяє:

- а) розібратися, з яких елементів складається ваше життя;
- б) визначити, що є дійсно важливим для вас;
- в) зрозуміти, які зміни в якій області можуть спричинити кардинальне поліпшення у всьому вашому житті;
- г) визначити кроки, які можна зробити протягом наступних 72 годин для поліпшення вашого життя.

Спочатку візьміть аркуш паперу і намалюйте на ньому коло, яке розділіть на вісім частин, що відповідають різним сферам вашого життя (рис. 3.1.):

- здоров'я;
- освіта;
- кар'єра;
- оточення;
- сім'я;
- творчість;
- особистісний ріст;
- емоції (яскравість життя).

Далі, в кожному секторі вкажіть основні критерії, за якими ви можете оцінити, чого саме ви хочете досягти в цій сфері життя. Відповідайте на питання: "Як ви оцінюєте цей аспект вашого життя зараз?". Позначте цю точку на шкалі кожного сектора.

Потім вкажіть числову оцінку та зафарбуйте кожен сектор відповідно до вашої оцінки. Ретельно проаналізуйте результат і визначте сектор, де зміни

найбільше сприятимуть покращенню інших сфер. Відповідайте на питання: "Які три перші кроки я можу зробити для покращення цієї сфери життя протягом наступних 72 годин, щоб покращити інші аспекти?"

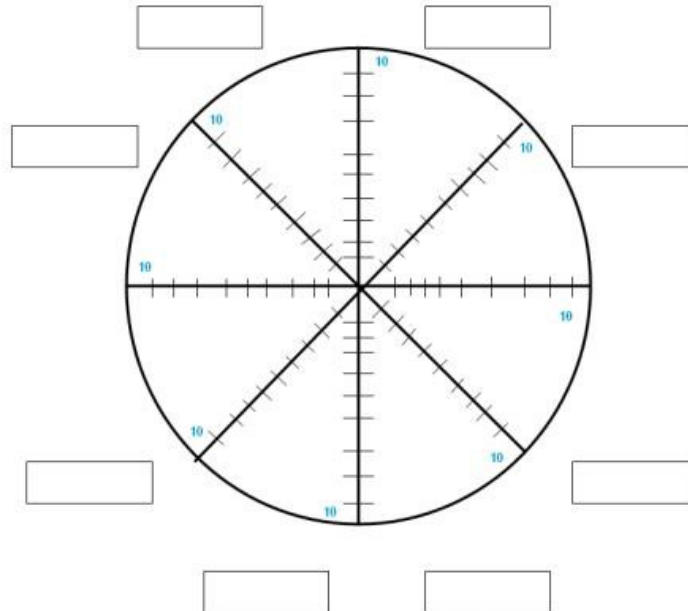

Рис. 3.1. «Колесо долі» до техніки «Баланс життя».

Тема 3. Сесія стратегічного прогнозування «Творимо майбутнє спільно».

1. *Вступна частина.* Форсайт - це соціальна технологія та формат комунікації, які допомагають учасникам узгодити своє бачення майбутнього, визначивши його бажану перспективу та відповідні дії в цьому контексті.

Зазвичай різні методи форсайту розглядаються як частина дослідження майбутнього та розробки стратегій на основі прогнозування. Базова методологія будь-якого форсайт-підходу включає три рівні діяльності:

- прогнозування майбутнього (аналіз тенденцій, робота з перспективами тощо);
- стратегічне планування (аналіз стратегічних альтернатив, визначення пріоритетів);
- мережева взаємодія (інструменти, спрямовані на створення діалогу та співпрацю учасників форсайту).

Основні засади форсайту:

1. Майбутнє залежить від зусиль, які ми вкладаємо в його створення та може бути формоване через активні дії.

2. Майбутнє є варіативним і формується не за певними шаблонами минулого, а в результаті рішень, які приймають учасники процесу.

3. Є галузі, для яких можна розробляти прогнози, проте загалом майбутнє неможливо передбачити абсолютно точно: можна готуватися до нього або активно впливати на нього з метою створення образу майбутнього, який відповідає нашим побажанням.

Мета проведення форсайт-занять:

1. Прогнозування – отримання надійного "мапування майбутнього", яке описує основні події, що можуть впливати на досягнення поставленої мети як фактор прогнозованих подій горизонті.

2. Комунікація - узгодження точок зору між ключовими учасниками та експертами щодо суттєвих чинників, що впливають на досягнення визначеної мети, розроблення стратегічних планів дій для основних проєктів розвитку.

3. Формування - створення спільного розуміння серед учасників форсайт-сесій щодо значущих трендів і подій..

4. Оцінка - це процес визначення рівня розуміння учасниками перспектив майбутнього їхньої області, їх здатності системно аналізувати можливі шляхи розвитку галузі та знаходити рішення для можливих викликів.

Використані підходи та інструменти включають SWOT-аналіз, мозковий штурм, розробку дорожніх карт, сценаріїв та ігрове моделювання. Ці методи гнучко адаптуються до потреб конкретного проєкту. Основу методики форсайту становить спільна робота учасників з використанням "карти часу" - це ключова схема, яка розташована на великому аркуші паперу і містить три основні частини або горизонти подій:

- Близький та скорий (прогноз на 3–5 років навперед);
- Середній (прогноз на 7–10 років навперед);

- Дальній (прогноз на 15–20 років навперед).

Під час третього заняття викладач разом із студентами використовують "карту майбутнього", на якій розміщують картки-сутності, що можуть представляти технології, формати, загрози та інші аспекти. Цей процес допомагає поступово створювати уявлення про майбутню сферу, над якою вони працюють. Мета цього етапу полягає у формуванні та узгодженні оміряного формату власного майбутнього.

2. *Стаття "Ключі до успіху: Як сьогоднішні дії визначають завтрашню особистість?"*.

Мета полягає у проаналізуванні та узагальненні висновків з попередніх зустрічей, структуруванні навчального матеріалу та готуванні студентів до розробки дорожньої карти.

3. *Розробка плану дій – дорожня карта навчальної мотивації*.

Мета полягає у створенні загального розуміння перспективних технологій для досягнення успіху та структуруванні послідовного плану дій учасників, який охоплює ці технології.

План успіху - це система кроків для розвитку особистих та професійних можливостей. Він включає в себе конкретні етапи, які організовані за часом і враховують всі важливі аспекти і основні напрямки. Серед її складових:

- Цілеформуючий рівень (зрозуміння, чому);
- Часоворозподільний рівень (планування, коли);
- Компетентностний рівень (навички і знання, як).

Відповідає на такі запитання:

1. Куди варто рухатися?
2. Який маршрут вибрати?
3. Які кроки слід зробити?
4. Які дії необхідно виконати?
5. Які ресурси можна використати?

Дорожня карта відображає перехідні етапи переходу від сучасності до майбутнього, вказує на відповідність напрямків особистого розвитку особистості загальним напрямкам розвитку суспільства. Це інтерактивний інструмент, який дозволяє вчасно вносити корективи, уточнювати та деталізувати процес його втілення.

Тема 4. Смесложиттєві цінності – орієнтир у житті.

1. Початок. Чому важливо розуміти свої життєві цінності? Тому що вони становлять основу для щасливого та успішного життя. Незалежно від того, чи осознаємо ми це чи ні, у кожного з нас вже є свої власні життєві цінності. Якщо людина не розуміє, що для неї дійсно важливо, вона, як правило, зіштовхується з труднощами у досягненні цілей, у процесі прийняття рішень, втрачає об'єктивність у ставленні до себе та оточуючих, і часто не розуміє причини того, що відбувається..

Розуміння власних особистих цінностей - це, як мати компас у подорожі. Воно допомагає досягати найкращих результатів як у бізнесі, так і в особистому житті. Існує кілька причин, чому важливо мати усвідомлення про свої життєві цінності. Вони сприяють визначенню власних цілей та бажань, допомагають у прийнятті рішень і встановленні пріоритетів, підвищують ефективність використання часу, захищають від помилок і невдалих виборів, зміцнюють впевненість у собі, спрощують та покращують якість життя, а також допомагають визначити, що є найкращим для вас.

Коли ваші власні цінності вирівнюються з біблійними принципами, ви здатні досягти успіху у тих сферах життя, які для вас дійсно важливі.

2. Методика, створена М. Рокічем з метою визначення смислових ціннісних орієнтацій, спрямована на аналіз мотиваційно-ціннісної структури особистості, проведення діагностики основних життєвих цінностей особи та порівняльний аналіз її дорожньої карти з рівнем цінностей.

Ціннісна система визначає спрямованість особистості та впливає на її ставлення до світу, до інших людей і до себе. Вона відіграє ключову роль у

формуванні світогляду, мотивації для життєдіяльності, розробці життєвої концепції та "філософії життя".

М. Рокич проводить дослідження двох типів цінностей:

1. Термінальні цінності - це впевнення в тому, що кінцева мета існування особистості є важливою та вартою прагнути до неї.

2. Інструментальні цінності - це переконання, що певний стиль дій або якісь характеристики особистості є важливішими в будь-яких обставинах. Це відповідає традиційному поділу на цілісні та інструментальні цінності.

Респонденту пропонується два переліки цінностей, кожен з яких містить 18 пунктів, в алфавітному порядку, на аркушах паперу або картках.

Респондент призначає кожній цінності порядковий номер, а потім розкладає картки у порядку їхньої важливості. Ця остання форма подання матеріалу забезпечує більш надійні результати. Спочатку наводяться термінальні цінності, а потім інструментальні.

Під час аналізу ієрархії цінностей важливо уважно розглядати їх групування в змістові блоки, враховуючи різні критерії, що обирає сам респондент. Наприклад, можна виділити конкретні та абстрактні цінності, а також ті, що стосуються професійної самореалізації в особистому житті та інших аспектів. Щодо інструментальних цінностей, їх можна розділити на такі категорії:

- етичні цінності та цінності спілкування;
- індивідуалістичні та конформістські цінності, а також альтруїстичні цінності;
- цінності самостійності та прийняття інших, і так далі.

Тема 5. Тайм – менеджмент.

Мета п'ятого тренінгового заняття полягає у визначенні особистої ефективності в управлінні часом. Головні складові цього заняття включають:

1. Проведення обговорення на тему "Сутність управління часом". Ознайомлення з матеріалами в галузі теорії та практики управління часом з метою підвищення особистої ефективності учасників. Особливий акцент буде

зроблено на ознайомленні з інструментами та методиками організації та ефективного використання часу.

2. Аналіз факторів, що призводять до неефективного використання часу та досягнення більшої ефективності у керуванні тимчасовими ресурсами.

Розгляньте та виокреміть всі види діяльностей, які можна вважати «втратниками часу».

Підрахуйте, скільки часу вони забирали у вас протягом тижня.

Що саме або хто найбільше відволікав вас?

Чому вам було складно завершити розпочату справу за один раз?

Тепер, коли перед вами перелік основних пожирачів вашого часу, подумайте, які заходи ви можете прийняти для їх усунення.

Ви зможете краще справитися з цим завданням, якщо визначите причини, що призводять до втрати часу.

3. Міні-курс "Стратегія досягнення успіху", базований на книзі "Органайзер шансів" від Бодо Шефера.

Мета: навчити творчому плануванню короткострокових і довгострокових цілей та збільшити рівень навчальної мотивації.

4. Після завершення тренінгу очікується:

- Зміцнення свідомості студентів щодо їхніх власних життєвих цінностей.

- Глибше розуміння важливості цих життєвих цінностей для студентів у їхньому повсякденному житті.

- Підвищення успішності студентів, при умові зростання їхньої мотивації.

- Усвідомлення студентами значення освіти та навчання для досягнення особистих цілей і орієнтирів.

- Збільшення бажання студентів до самостійного розвитку та самовдосконалення.

- Підвищення рівня професійної компетентності у студентів.

Таким чином, застосування запропонованої тренінгової програми сприяє підвищенню зацікавленості студентів у навчанні та самоосвіті, що в свою чергу призводить до підвищення їхньої успішності. Ефективність цього методу була перевірена під час педпрактики. Після впровадження даної методики студенти здатні легко висловлювати свої власні особисті життєві цінності та їхню важливість у контексті навчання та особистого розвитку. Вони також розуміють, як навчання в нашому університеті допомагатиме їм досягти успіху у майбутньому. Більшість студентів у групі виявили внутрішню мотивацію до навчання, що сприяло загальному підвищенню мотивації. З часом результати впровадження цієї методики проявилися в покращенні успішності студентів.

3.2. Дослідження динаміки змін у навчальній мотивації майбутніх психологів під впливом тренінгової програми

Для вирішення поставлених завдань дослідження на етапі формуючого експерименту нами було проведено повторне тестування показників прояву особливостей навчальної мотивації за методикою «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської. Результати цього дослідження представлені у таблиці 3.2.

За результатами дослідження виявлено достовірні відмінності у показниках пізнавального типу навчання, а саме комплексних ($t=2,23$; $p>0,05$) та самонавчання ($t=2,60$; $p>0,01$).

В той час як показники часткової пізнавальної мотивації хоч і мали приріст у балах загалом по всій групі досліджуваних, але при цьому не спостерігаються статистично достовірні відмінності ($t=1,58$; $p<0,05$).

Ми це пояснюємо тим, що запропонована тренінгова програма посприяла підвищенню зацікавленості студентів у навчанні та самоосвіті, що в свою чергу призводить до підвищення їхньої успішності та підвищенню показників пізнавальної мотивації, особливо мотивації до самонавчання.

Таблиця 3.2.

Порівняльний аналіз результатів дослідження домінуючих типів мотивації до занять за методикою «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи» І. С. Домбровської до та після впровадження тренінгової програми

Тип домінуючого мотиву до навчання		Середнє арифметичне, помилка репрезентативності ($\bar{X} \pm m$)			
		До експерименту	Після експерименту	t	p
Пізнавальні	Комплексні	2,73±0,09	3,03±0,10	2,23	>0,05
	Часткові	2,73±0,08	2,92±0,09	1,58	<0,05
	Самонавчання	2,79±0,12	3,18±0,09	2,68	>0,01
Соціальні	Комплексні	2,88±0,11	3,17±0,08	2,13	>0,05
	Часткові	2,98±0,09	3,05±0,10	0,52	<0,05
	Співпраця	3,07±0,13	3,38±0,07	2,10	>0,05

* t – значення критерію Стюдента, p – рівень значимості. При n = 50, t_{гр.} = 2,01 для p>0,05; t_{гр.} = 2,65 для p>0,01; t_{гр.} = 3,30 для p>0,001

Показники соціального типу мотивації до навчання також проявили достовірний приріст у комплексній мотивації (t=2,13; p>0,05) та мотивації до співпраці (t=2,10; p>0,05). Що може бути обґрунтовано фактом розуміння студентами, що навчання посприяє їм досягти успіху у майбутньому та соціальній реалізації у суспільстві. Візуальне представлення достовірних змін у досліджуваних показниках пізнавальної та соціальної мотивації до навчання відображено на рисунку 3.2.

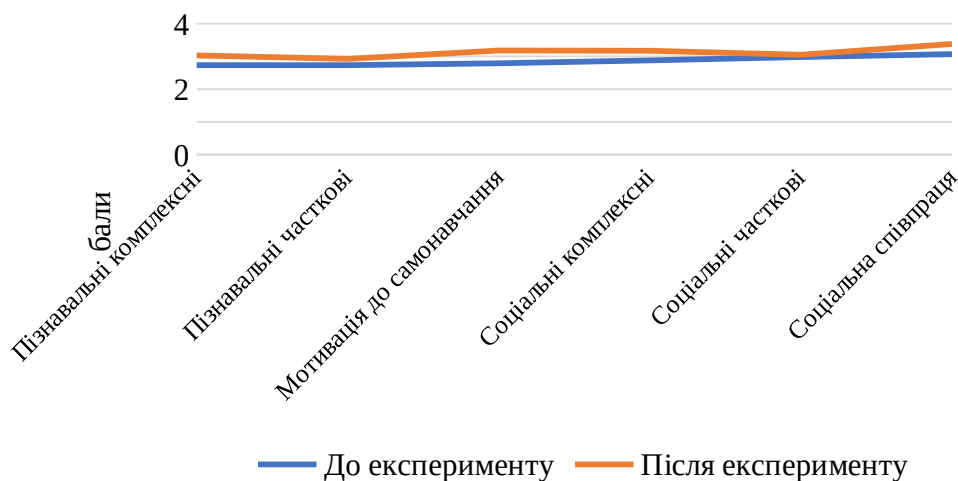

Рис. 3.2. Порівняльний аналіз домінуючого типу мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти до та після експерименту

Відсутність статистично значимих відмінностей у частковій мотивації ми пояснюємо масштабістю проведеної тренінгової програми, в рамках якої не зосереджувалися на часткових проявах формування пізнавальної та соціальної мотивації до навчання.

За результатами дослідження показників смисложиттєвих орієнтацій за методикою Д. О. Леонтьєва було проведено порівняльний аналіз показників до та після експерименту, результати аналізу якої надані у таблиці 2.3.

Таблиця 3.3.

Порівняльний аналіз показників прояву смисложиттєвих орієнтацій за методикою Д. О. Леонтьєва у здобувачів вищої освіти (n=50) до та після експерименту

Шкала	Середнє арифметичне, помилка репрезентативності ($\bar{X} \pm m$)			
	До експерименту	Після експерименту	t	p
Цілеспрямованість життя	32,9±0,87	35,6±0,79	2,30	>0,05
Процесуальність життя	31,2±0,73	35,5±0,71	2,26	>0,05
Результативність життя	25,5±1,10	28,9±1,08	2,21	>0,05
Локус-контроль «Я»	21,2±1,12	24,9±1,16	2,29	>0,05
Локус-контроль життя	30,2±0,98	33,3±0,85	2,39	>0,05
Розуміння смислу життя	99,7±1,44	105,6±1,56	2,78	>0,01

* t – значення критерію Стюдента, p – рівень значимості. При n = 50, t_{гр.} = 2,01 для p>0,05; t_{гр.} = 2,65 для p>0,01; t_{гр.} = 3,30 для p>0,001

Результат аналізу (рис. 3.3.) показників шкали цілеспрямованості вказує на те, що здобувачі вищої освіти під впливом проведеного експерименту достовірно підвищили (t=2,30; p>0,05) рівень прояву розуміння мети свого навчання, життєві цілі та наміри.

Результат за шкалою процесу (t=2,26; p>0,05) вказує на можливість ефективного виконання завдань навіть при внутрішній боротьбі, чому посприяло, на нашу думку використання спеціальних психологічних корекцій.

Результат за шкалою результату ($t=2,21$; $p>0,05$) свідчить про зростання показника інтересу та емоційної насиченості до життя у студентів після проведеного експерименту.

Результат за шкалою Локус контролю – Я ($t=2,29$; $p>0,05$) вказує на покращення відчуття успішності та самореалізацію в житті.

Результат за шкалою Локус контролю – життя ($t=2,39$; $p>0,05$) свідчить про достовірні зміни у показниках усвідомлення студентами можливості впливати на власне життя.

Результат за шкалою осмисленості життя показує наявність стабільного потенціалу для реалізації власних переваг ($t=2,78$; $p>0,01$).

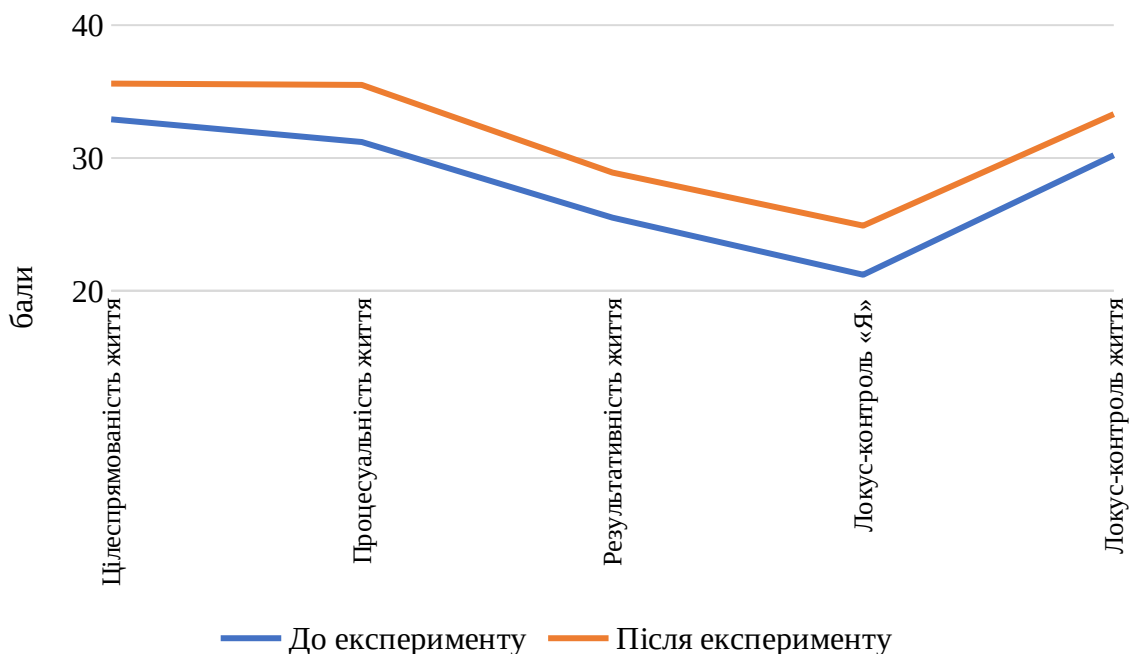

Рис. 3.3. Порівняльний аналіз показників смисложиттєвих орієнтацій у здобувачів вищої освіти до та після експерименту

Варто відзначити, що середні значення шкал за методикою прояву смисложиттєвих орієнтацій у здобувачів вищої освіти за всіма показниками перевищують значення показників нормативів та результатів констатуючого експерименту, що свідчить про вищий рівень сформованості смислових орієнтацій, що мотивують студентів до більш ефективної навчальної діяльності.

Аналізуючи тенденції змін протягом проведеного дослідження мотиваційної сфери студентів в залежності від домінуючого типу мотивації за методикою МУН, авторства А. О. Реана, ми отримали наступні результати (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Порівняльний аналіз результатів дослідження домінуючого типу мотивації у здобувачів вищої освіти (n=50) за методикою МУН, авторства Реана А. О., до та після експерименту

Тип мотивації	Середнє арифметичне, помилка репрезентативності ($\bar{X} \pm m$)			
	До експерименту	Після експерименту	t	p
Орієнтація на досягнення успіху в навчанні	12,3±0,64	14,5±0,66	2,39	>0,05

* t – значення критерію Стюдента, p – рівень значимості. При n = 50, tгр. = 2,01 для p>0,05; tгр. = 2,65 для p>0,01; tгр. = 3,30 для p>0,001

Отримані нами результати порівняльного аналізу вказують на те, що на початку дослідження в середньому по групі досліджуваних спостерігалась не визначена мотивація з деякими проявами мотиваційних установок на успіх. Після впровадження запропонованої тренінгової програми ми спостерігаємо достовірний приріст показника орієнтації мотивації до успішної діяльності (t=2,39; p>0,05).

Таким чином, проведений нами аналіз результатів дослідження домінуючого типу мотивації у здобувачів вищої освіти вказує на позитивний вплив проведеного формуючого етапу експерименту на визначення орієнтації до успішного навчання. Це свідчить про ефективність заходів, спрямованих на підтримку та підвищення мотивації студентів, що відображається у їхньому бажанні досягати академічних успіхів та розвивати власні здібності. Дані результати можуть служити основою для подальших досліджень у галузі психології освіти та вдосконалення методів підтримки студентської мотивації в закладах вищої освіти.

3.3. Методичні рекомендації для практичних психологів з формування навчальної мотивації студентів-психологів з врахуванням смисложиттєвих орієнтацій

Мотивація потребує застосування різноманітних методів і технологій для її інтеграції в навчальний процес з метою активізації пізнавальної діяльності студентів з врахуванням смисловожиттєвих орієнтацій. Таким чином, спираючись на дослідження Курбатової А. О., серед важливих складових оптимізації навчальної мотивації можна виділити наступні [29]:

1. Визначення мети. Встановлення цілей занять має велике значення у формуванні мотивації. Згідно з Купрєвою О. І., визначення перспективних цілей та відповідна орієнтація поведінки надають особистості певну моральну стійкість. Мета повинна бути націленою на досягнення конкретного результату. Викладач повинен мати навички та прийоми для оцінки досягнення цілей заняття. Загальні цілі заняття потрібно розбивати на конкретні завдання для кожного етапу заняття. Надзвичайно важливо розробляти довгострокові цілі, спрямовані на весь період навчання курсу (мета курсу досягається через систему занять). Важливо, щоб студенти усвідомлювали та приймали мету як особисту і важливу для свого духовного, інтелектуального розвитку та особистісного зростання [27].

2. Необхідно переконати студентів у практичній важливості вивченого матеріалу. Завдання практичного характеру стимулюють активне мислення та допомагають студентам зрозуміти необхідність засвоєння знань. Цей метод мотивації особливо ефективний при використанні практичних підходів до навчання.

3. При проведенні індивідуалізації навчання важливо дотримуватися таких принципів:

- Навчальний процес має сприяти поступовому розвитку унікальних особистісних рис кожного студента, а не до зниження рівня знань шляхом зрівнювання.

- Викладач повинен демонструвати студентам, що активне володіння методами та прийомами навчання сприяє розвитку їхньої унікальності.

4. Емоційний вплив охоплює різноманітні почуття, такі як захоплення, сумнів, гордість, патріотизм та інші, а також створення ситуацій, які привертають увагу. Для підтримки мотивації до навчання важливо сприяти передусім позитивним емоціям:

- пов'язаним з загальною атмосферою навчального закладу та його середовищем;

- викликаним відносинами з викладачами та іншими студентами;

- породженим усвідомленням студентами власного потенціалу та здібностей;

- від отримання нових знань;

- від самостійного освоєння знань та вивчення нових методів навчання.

Всі ці емоції формують атмосферу емоційного комфорту.

5. Історія кожної науки вельми пізнавальна й цікава, завжди є факти, що захоплять та здивують студентів. Студентам можна пропонувати виконувати реферати та презентації, де вони можуть використовувати ілюстрації. У свою чергу, на кожному практичному або лабораторному занятті викладач повинен надавати короткі історичні викладки з приводу теми заняття.

6. Для стимулювання студентів до більш активної участі на занятті можна використовувати різноманітні методи й прийоми. Рівень залученості студента на подальших етапах заняття в значній мірі залежить від організації його діяльності на початку та від здатності викладача зацікавити його відразу з перших слів, включивши в навчальний матеріал. Питання та завдання від педагога є одними з найефективніших і поширених інструментів для стимулювання пізнавальної активності учнів під час занять.

7. Розвиток та поширення методів навчання, орієнтованих на вирішення проблем, включаючи створення ситуацій, які вимагають знаходження рішень, і спільного пошуку відповідей. Особливості проблемного навчання, як визначено у роботах Дуб В. Г., полягають у можливості студента вибирати

завдання, обговоренні в атмосфері дискусій, що сприяє мотивації до успішного навчання та прагненню досягти високого рівня компетентності. Проблемні питання є запитаннями, які потребують аналізу, порівняння, узгодження та пояснення різноманітної інформації, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та збільшенню інтересу до навчання [17].

8. Заохочення активності студентів у формулюванні питань та надання на них відповідей. Важливо підтримувати тих студентів, які висувають запитання, вказуючи на їхню ініціативність та здатність аналізувати ідеї, наприклад так: «Ваше питання цікаве, це свідчить про вашу активність та здатність аналізувати ідеї».

9. Залучення студентів до дискусії над матеріалом під час занять. Найбільший вплив на навчання досягається, коли студенти спілкуються та обмінюються думками з іншими учнями. Ключовим етапом будь-якої дискусії в аудиторії є активна участь студентів у дослідницькому процесі, щоб вони самостійно відкривали для себе нові ідеї, користуючись власним розумом та взаємодіючи з однокурсниками та викладачем.

10. Стимулювання бажання досягнень, мотивація до ефективного виконання завдань та досягнення вищого рівня професійної кваліфікації. Ці методи можуть включати в себе надання похвали або критики, врахування перспектив майбутньої кар'єри з огляду на успіхи та невдачі. Для того, щоб прагнути до нового - нових знань, вмінь, навичок - студент повинен бути задоволений своїм поточним статусом у колективі, отримувати адекватну оцінку та визнання від викладача.

11. Для того щоб оцінка стала джерелом мотивації для студента, необхідно, щоб:

- він вірив у об'єктивність оцінки;
- відчував, що вона корисна для його особистого зростання;
- розумів, які кроки потрібно зробити для досягнення кращих результатів;
- був впевнений, що отримає підтримку у цьому;

- мав впевненість у наявності умов для досягнення високих показників.

12. Заохочення студентів вірити у свій успіх у навчанні можна назвати стратегією успіху. Бажання вчитися виникає, коли студент досягає успіху у великій частині або у всіх своїх напрямках діяльності. Це стимулює особистий інтерес до отримання знань. Створення ситуацій успіху в навчальній діяльності - це набір оптимальних підходів, які сприяють активній участі кожного студента у навчальному процесі, враховуючи його потенційні можливості та розвиваючи їх, впливаючи на емоційно-вольову та інтелектуальну сфери особистості студента.

13. Підвищення активності студентів у самостійному навчанні та розвиток різноманітних форм самонавчання.

14. Розвиток навичок самостійного вивчення. Самостійна освітня діяльність студентів - це процес осмисленого пізнання, яким вони керуються самі, пристосовуючи його до своїх завдань, мотивів і цілей.

15. Усні заохочення. У формуванні мотивації навчання важливу роль відіграють усні похвали та оцінки, які відображають активність студента під час навчального процесу.

16. Формування сприятливого навчального середовища, як це описано у роботах Сивицької І. Г. та Синиченко А. В., передбачає створення емоційно-психологічної атмосфери у колективі, де виявляються особисті та професійні зв'язки між учасниками, що базуються на їхніх цінностях, моральних переконаннях та інтересах. Психологічна атмосфера у навчальному оточенні проявляється через загальний емоційний стан студентів у відношенні до подій, активність та свідоме ставлення до навчального процесу, а також у взаємодіях студентів як між собою, так і з дорослими [48].

Таким чином, у підсумку можна зазначити, що досягнення ефективної мотивації студентів у навчальній діяльності є результатом використання комплексу технологій, який варто систематично впроваджувати на кожному занятті.

Висновки до розділу 3

Застосування запропонованої у дослідженні тренінгової програми сприяє підвищенню зацікавленості студентів у навчанні та самоосвіті, що в свою чергу призводить до підвищення їхньої успішності. Ефективність цього методу була перевірена під час педпрактики. Після впровадження даної методики студенти здатні легко висловлювати свої власні особисті життєві цінності та їхню важливість у контексті навчання та особистого розвитку. Вони також розуміють, як навчання в нашому університеті допомагатиме їм досягти успіху у майбутньому. Більшість студентів у групі виявили внутрішню мотивацію до навчання, що сприяло загальному підвищенню мотивації. З часом результати впровадження цієї методики проявилися в покращенні успішності студентів.

Ефективна робота практичних психологів у формуванні навчальної мотивації студентів-психологів базується на урахуванні їхніх смисложиттєвих орієнтацій. Для досягнення цієї мети необхідно враховувати індивідуальні потреби та цінності кожного студента, його особистісні особливості та цілі. Рекомендації включають в себе застосування різноманітних методик, які сприяють стимулюванню інтересу до навчання, активізації внутрішньої мотивації та розвитку саморегуляції. Важливим аспектом є підтримка студентів у виявленні і досягненні їхніх особистих та професійних цілей, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та розвитку їхнього потенціалу. Ретельне вивчення та адаптація рекомендацій до конкретних потреб студентів дозволить практичним психологам успішно досягати поставлених цілей у формуванні навчальної мотивації.

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз свідчить про те, що мотиваційний аспект особистості розглядається у психологічних дослідженнях як сукупність факторів або як процес, що визначає систему мотивів, що контролюють поведінку, та діяльність, що підтримує та стимулює цю поведінку. Встановлено, що навчальна мотивація - це специфічний тип мотивації, який відноситься безпосередньо до активності навчання. Вона може бути пізнавальною або соціальною, позитивною чи негативною тощо, і направляє активність особи, визначаючи силу та характер її інтересів.

Виявлено, що студентський період є часом інтенсивної соціалізації, розвитку вищих психічних функцій та формування інтелектуальної системи та особистості в цілому. Студентам властива висока пізнавальна мотивація та соціальна активність. Іншою важливою складовою активності особистості, вивченою в представленому дослідженні є її орієнтація на смислові цілі. Смислові орієнтації визначають самоактуалізацію та напрямки особистісного розвитку. Формування цих орієнтацій у студентів-психологів під час навчання зумовлене розвитком особистісних якостей та прийняттям цінностей оточення. Осмислене життя та смислові орієнтації тісно пов'язані з навчальною мотивацією, яка є головним фактором активної навчальної діяльності та спрямована на отримання необхідних навичок для досягнення життєвих цілей та самореалізації.

2. Навчальна мотивація студентів-психологів виявляється наступним чином: більшість учасників дослідження (52%) виявили домінування соціальних мотивів стосовно навчання, зокрема, середнє значення мотиву співпраці становить 3,07; відсоток здобувачів вищої освіти, які мають домінуючі соціальні мотиви, складає 65% на другому курсі та 82,3% на третьому курсі; студенти четвертого курсу відрізняються домінуванням пізнавальних мотивів (92,3% випадків).

Смислові орієнтації студентів-психологів характеризуються як високими, так і середніми показниками (10% випадків мають високий рівень цілей у житті, 8% - у процесі життя, 16% - у результативності життя). В той же час, деякі випадки виявляють низькі показники на шкалах локусу контролю. Загальний рівень осмисленості життя здобувачів-психологів в основному характеризується середнім рівнем показників (84% випадків). Мотиваційний образ студентів-психологів відображає такі особливості: більшість з них зорієнтовані на досягнення успіху (44%), а також значна частка має невизначеність у своїй мотивації (40%). Ці висновки можуть бути пояснені характером групи здобувачів вищої освіти, особливими викликами на різних етапах навчання та змінами, що відбуваються у новому навчальному семестрі.

3. Під час аналізу взаємозв'язку мотивації до навчання та смислових орієнтацій майбутніх психологів були виявлені наступні особливості:

Зацікавленість у вивченні особистості, особливо у загальних пізнавальних мотивах та бажанні самостійного навчання, зв'язок з рівнем задоволення від продуктивності життя, що визначає ступінь задоволення від самореалізації, є значущим. Навчальна мотивація, яка переважно базується на соціальних мотивах, тісно пов'язана з рівнем задоволення від результативності життя (а також власною ефективністю), а також з рівнем віри у здатність контролювати власне життя. Зв'язок з рівнем задоволення від продуктивності життя, що визначає ступінь задоволення від самореалізації, є значущим. Навчальна мотивація, яка переважно базується на соціальних мотивах, тісно пов'язана з рівнем задоволення від результативності життя (а також власною ефективністю), а також з рівнем віри у здатність контролювати власне життя. Мотивація для навчання, що впливає з соціальних мотивів співпраці, також співвідноситься із задоволеністю результативністю життя, а також із рівнем впевненості у здатності керувати власним життям.

Рівень комплексних соціальних мотивів як основна характеристика навчальної мотивації є типовим для тих, хто має обмежені навички у визначенні та формулюванні життєвих цілей. Загальна осмисленість життя корелює з мотивами самонавчання та більш конкретними соціальними мотивами. Пізнавальні мотиви навчання є характерними для тих, хто має схильність до досягнення успіху, що визначає пізнавальну мотивацію як основний чинник у власній компетентності, що зміцнює впевненість у власних здібностях та загалом впливає на орієнтацію на успіх у власній діяльності. Мотивація до навчання тісно пов'язана зі смисловими орієнтаціями та рівнем осмисленості життя, і проявляє свої особливості на різних стадіях навчання. Саме це відображає важливість подальшого дослідження навчальної мотивації студентів-психологів, а наша робота має потенціал стати важливим внеском у розвиток цієї наукової області.

4. З метою підвищення навчальної мотивації здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія розроблено тренінгову програму, яка спрямована на формування навчальної мотивації на основі смисложиттєвих орієнтацій студентів. Ця програма передбачає розвиток і стимулювання рефлексії, що впливає на наступні психологічні структури.

5. За результатами дослідження виявлено достовірні відмінності у показниках пізнавального типу навчання, а саме комплексних ($t=2,23$; $p>0,05$) та самонавчання ($t=2,60$; $p>0,01$). Показники соціального типу мотивації до навчання також проявили достовірний приріст у комплексній мотивації ($t=2,13$; $p>0,05$) та мотивації до співпраці ($t=2,10$; $p>0,05$).

Проведений нами аналіз результатів дослідження домінуючого типу мотивації у здобувачів вищої освіти вказує на позитивний вплив проведеного формуючого етапу експерименту на визначення орієнтації до успішного навчання. Це свідчить про ефективність заходів, спрямованих на підтримку та підвищення мотивації студентів, що відображається у їхньому бажанні досягати академічних успіхів та розвивати власні здібності. Дані результати можуть служити основою для подальших досліджень у галузі психології

освіти та вдосконалення методів підтримки студентської мотивації в закладах вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості і ризики (соціально-педагогічний аспект) : науково-методичний посібник. Київ. 2007. 153 с. URL: <http://surl.li/dektj> (дата звернення: 27.03.2024)
2. Алмашій А. О. Студенство як соціальний феномен: концептуальний вимір. Регіональні студії, 2020. № 20. С. 80-84. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2020.20.13> URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39643/1/15.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
3. Альохін М. Смысловиттєві цінності та орієнтири сучасної української молоді індустріальних регіонів. *Нова парадигма*, 2019. Випуск 132. С. 153-162. URL: <https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/download/20/34/160> (дата звернення: 22.03.2024)
4. Андрійчук І. Психологічні особливості розвитку професійної мотивації у майбутніх психологів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Психологічні науки*. 2018. Вип. 1, Том 1. С. 14-20. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12207> (дата звернення: 22.03.2024)
5. Аніщенко О. В. Смысловиттєві орієнтації у професійній діяльності педагога. *Я – концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості*: зб. наук. пр. К.: ІПООД НАПН України, 2014. С. 174-181. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/106931/1/Anishchenko%20O.%20Sense-life%20orientations%20in%20the%20profession%20of%20pedagogu%D0%B5.pdf> (дата звернення: 19.03.2024)
6. Антоненко Т. Л. Психологічні засади становлення ціннісно-смыслової сфери особистості майбутнього фахівця : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальність 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. 2019. 527 с. URL:

- http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_antonenko_1571767290.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
7. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів: монографія. К.: ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2015. 240 с. URL: <http://surl.li/mkion> (дата звернення: 22.03.2024)
 8. Бадюк І. Мотивація як чинник професійного зростання вчителя. *Директор школи. Шкільний світ*. 2019. № 2. С. 51–55.
 9. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
 10. Бондаренко Н. Особливості смисложиттєвих орієнтацій студентської молоді. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Vol. 2, №. 1, 2023, pp. 49-61. doi: 10.46299/j.isjel.20230201.05. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/258/134> (дата звернення: 19.03.2024)
 11. Борсук Ю. Г. Самооцінка як чинник мотивації досягнень у професійній діяльності осіб дорослого віку : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 053 Психологія / науковий керівник: Гордієнко Наталія Василівна. Київ : Національний авіаційний університет. 2021. 94 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/54193> (дата звернення: 27.03.2024)
 12. Варє І. С. Смисложиттєві орієнтації як суб'єктивна регулятивна система життєдіяльності особистості. теоретична модель смисложиттєвих орієнтацій : наукова стаття. С. 105-113. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3569/1/Vare.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
 13. Васильченко О. М., Льошенко О. А., Чмір О. В. Особливості смисложиттєвих орієнтацій студентів закладів вищої освіти. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2019. Вип. 34. С.160-170. DOI: <https://doi.org/10.31732/2707-9155-2019-34-160-170>
 14. Вікторова Л. В., Тверезовська Н. Т., Михайліченко М. В., Ржевський Г. М. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник. К. : «ЦП

- «КОМПРИНТ». 2017. 475 с. URL: <https://dglip.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/31c14508-37ea-4d00-a3a7-52fd0e422deb/content> (дата звернення: 27.03.2024)
15. Гаженко О. П. Система цінностей і життєвий стиль студентської молоді. *Практична психологія та соціальна робота*. 2021. № 12. С. 54-58.
16. Гусаківська С. С. Психологічні особливості формування ціннісно-сміслової сфери майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2014. 302 с. URL: <https://theses.oa.edu.ua/DATA/28/GusakivskaSS.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
17. Дуб В. Г. Психологічні особливості становлення ціннісно-сміслової сфери майбутніх педагогів у процесі підготовки до професійної діяльності : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 24 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/apirantam/Avtoreferat/k.26.133.04/avtoreferat_dub.pdf (дата звернення: 14.03.2024)
18. Дука Т. М. Мотивація та її роль у процесі особистісного розвитку. *Психологія особистості. Габітус*. 2021. Випуск 30. С. 103-107. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.30.17>
19. Замана Я. В. Гендерні особливості мотивації працівників організації : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 053 Психологія / науковий керівник професор Яковицька Л. С. Київ : Національний авіаційний університет. 2022. 109 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58416/1/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%20%D0%AF.%20%D0%92..pdf> (дата звернення: 22.03.2024)

- 20.Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241343.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
- 21.Іванова О. В. Психологічні особливості розвитку смисложиттєвих орієнтацій в юнацькому віці : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 педагогічна та вікова психологія. Київ : Національна академія педагогічних наук України. 2018. 304 с. URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/IVANOVA_diser_pas.pdf (дата звернення: 14.03.2024)
- 22.Казакова Є. С. Трансформація ціннісно-сислової сфери особистості під впливом вітальної загрози, викликаной коронавірусною хворобою COVID-19: гендерний аспект. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2022. Т. 1, № 3. С. 131–140.
- 23.Кетлер-Митницька Т. С. Смисложиттєві орієнтації студентів соціономічних спеціальностей як чинник психологічного благополуччя в умовах війни. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матер. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 22–23 листопада 2023 року). Харків : ХДАК, 2023. С. 140–142. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2458/%D0%94%D0%A0%20%D0%A1%D0%B8%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%92.%D0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.03.2024)
- 24.Ковалюк М. О. Ефективність формування мотивації праці ПАТ «Мотор Січ» : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра / наук.керівник Андрусь О. І. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2020. 110 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/4f81a4a4-79c3-405c-b284-6623bcc74029/content> (дата звернення: 22.03.2024)

25. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Основи психологічних знань про психічні розлади для військового психолога. Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2018. 310 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159118753.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
26. Купрєєва О. І. Психологічні основи самореалізації студентів в інтегрованому освітньому середовищі : монографія. К.: Талком, 2021. 407 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/727960/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3.%D0%9A%D1%83%D0%BF%D1%80%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0_%D0%9E.%D0%86..pdf (дата звернення: 14.03.2024)
27. Купрєєва О. І. Тренінгова програма сприяння самореалізації студентів в інтегрованому освітньому середовищі : наукова стаття, 2021. 17 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727961/3/C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%9A%D0%9D%D0%A3%2021%20%D0%9F%D0%94%D0%A4.pdf> (дата звернення: 14.03.2024)
28. Купчак М. Я., Саміло А. В. Професійна мотивація як внутрішній чинник розвитку професіоналізму майбутнього менеджера. Вісник ЛДУБЖД, 2020. №21. С. 107-112. DOI: 10.32447/20784643.21.2020.13 URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/download/1772/1693/> (дата звернення: 14.03.2024)
29. Курбатова А. О. Особистісні чинники професійної мотивації студентів з інвалідністю : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 — загальна психологія, історія психології. Київ : Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Національна академія педагогічних наук України; Інститут психології імені Г. С. Костюка. 2021. 227 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/dis_kurbatova_1620062751.pdf (дата звернення: 14.03.2024)
30. Лагодзінська В. І. Творчість персоналу освітніх організацій як чинник психологічного здоров'я. *Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення* :

- матеріали XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції з організаційної та економічної психології (21 травня 2020 року). Київ – Біла Церква. 2020. С. 106-109. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721277/1/zbirnyk_conf.pdf#page=106 (дата звернення: 22.04.2024)
31. Лозова О. М. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів : монографія / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О. М. Вінниця: Віндрук, 2014. 184 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33689839.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
32. Максименко С. Д., Зливкова В. Л., Кузікова С. Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 430 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309683.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
33. Максименко С. Д., Карамушка Л. М., Бендерець Н. М., Шевченко А. М., Креденцер О. В. Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції з організаційної та економічної психології (21 травня 2020 року). Київ – Біла Церква, 2020. 135 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zbirnik_ost_var_1594384171.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
34. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці. Соціологія*. 2020. Випуск 213. Том 225. С. 27-30. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/08/Npchdusoc_2013_225_213_7.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
35. Мельник І. Особливості мотиваційної сфери сучасної молоді : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 053 Психологія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 53 с. URL: <http://surl.li/fvlgq> (дата звернення: 14.03.2024)

- 36.Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум. Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко, В. І. Лагодзінська, В. М. Івкін, О. С. Ковальчук ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/56142> (дата звернення: 05.02.2024)
- 37.Мищишин М. М. Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю: 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Львів : Національний університет «Львівська політехніка». 2016. 261 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/166026/3/Dis_Myshchysyn.pdf (дата звернення: 27.03.2024)
- 38.Міронов Д. Р. Психічне здоров'я: поняття та структура. Актуальні проблеми особистісного зростання. 2019. С. 90-91. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29605/1/Mirov%20Dmitro.pdf> (дата звернення: 05.02.2024)
- 39.Москаленко О. В. Сучасні концепції ціннісно-сислової сфери особистості. *Вісник НТУУ-КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. Випуск 2. С. 113-117. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47229375.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
- 40.Музика О. О. Смысловиттєві орієнтації та життєві цілі як чинники аксіогенезу музично обдарованих студентів. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2018. Випуск 6. С. 173-180. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v6/i14/21.pdf> (дата звернення: 14.03.2024)
- 41.Олійник В. В. Особливості формування професійної мотивації у майбутніх практичних психологів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2018. VI (63). Issue: 153. P. 76-80. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-153VI63-17> URL:

- <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Features-of-professional-motivation-of-the-students-V.-V.-Oliinyk.pdf> (дата звернення: 20.03.2024)
- 42.Павлевська О. Формування екзистенціально-смісложиттєвих орієнтацій віруючих пізньопротестантських конфесій. *Multiversum. Philosophical almanac*. 2018. С. 176-186. DOI: 10.35423/2078-8142.2015.9-10.14. URL: https://www.researchgate.net/publication/338995639_Formuvanna_ekzistencialno-smislozittevih_orientacij_viruucih_piznoprotestantskih_konfesij (дата звернення: 07.04.2024)
- 43.Перелигіна Л., Похілько Д. Зміни смісложиттєвих орієнтацій особистості під впливом пандемії covid-19. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2023. № 1(5) С. 107-118. DOI 10.52363/dcpp-2023.1.10 URL: http://dcpp.nuczu.edu.ua/images/2023-1/2023_1_10.pdf (дата звернення: 19.03.2024)
- 44.Подшивайлов Ф. М., Сергєєнкова О. П. Мотиваційна сфера особистості: діагностично-розвивальний путівник : методичні рекомендації. Київ. 2015. 55. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12971/1/F_Podshyvailov_O_Serhieienkova_Motyvatsiyna_sfera_osobistosti.pdf (дата звернення: 27.03.2024)
- 45.Пророк Н. В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723282/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB_%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82_%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
- 46.Псуй І. В. Мотиваційні чинники навчальної діяльності здобувачів вищої освіти : кваліфікаційна робота за спеціальністю 053 Психологія / науковий керівник: Періг І. М. 2021. 80 с. URL:

- https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35332/2/dyplom_Psui_I_2021.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
47. Сальнік О. О. Формування ціннісних орієнтацій у здобувачів фахової передвищої освіти : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 053 Психологія, 2023. 77 с. URL: <https://naurok.com.ua/uploads/files/4473710/342604.pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
48. Сивицька І. Г., Синиченко А. В. Мотивація як провідна рушійна сила активізації діяльності персоналу підприємства. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4(40). С. 178-186. DOI 10.31558/2307-2318.2020.4.17 URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10200/10110> (дата звернення: 27.03.2024)
49. Сичук В. В. Динаміка мотивів учіння студентів : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Київ : Київський національний лінгвістичний університет. 2021. 101 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2458/%D0%94%D0%A0%20%D0%A1%D0%B8%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%92.%D0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.03.2024)
50. Смоліна О. Особливості впливу мотивації на процес адаптації до навчання студентів другої вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2020. Вип. 11(56). С. 95-103. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11\(56\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.11(56).09)
51. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Psykholohia-osobystosti.-Stoliarenko-O.-B..pdf> (дата звернення: 22.03.2024)
52. Тадеєва Т. В. Теорія самодетермінації Дісі-Раяна і навчальна мотивація. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль, 2012. № 3. С. 213-

221. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/2136> (дата звернення: 22.03.2024)
53. Телецька А. О. Поняття про навчальну мотивацію в психолого-педагогічній літературі. 2019. С. 100-102. URL: <https://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/7238/7266> (дата звернення: 22.03.2024)
54. Теорія мотивації за А. Маслоу. Офіційний сайт «Освіта.уа». URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29109/> (дата звернення: 27.03.2024)
55. Титаренко Т. Ландшафт життєтворення як територія особистісних змін: типологія і динаміка. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій: збірник наукових праць*. К. : ТОВ «Альфа-ПІК». 2020. С. 165-170.
56. Хоміцька М. А. Психологічні проблеми мотивації навчальної діяльності студентів в умовах воєнного стану : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 053 Психологія / науковий керівник: Вишньовський В. В. Тернопіль : ТНТУ, 2023. 64 с. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42084> (дата звернення: 27.03.2024)
57. Шелупець О. Ю. Зв'язок навчальної мотивації зі смисложиттєвою орієнтацією студентів-психологів : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра спеціальності «Психологія». Київ : Національний авіаційний університет. 2022. 46 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/55834> (дата звернення: 14.03.2024)
58. Ярош Н. С. Саногенне мислення як чинник стрес-долаючої поведінки особистості : дис.. ... к.психол.н. : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» (Психологічні науки). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ. 2018. 235 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_yarosh_1540403786.pdf (дата звернення: 14.03.2024)
59. Ящишина Ю. М., Мироненко Є. В. Особливості розвитку ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх управлінців. *Науковий вісник ДГМА*. 2017. № 1 (22Е). С. 211-221. URL:

[http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961\(22%D0%95\)_2017/article/32.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961(22%D0%95)_2017/article/32.pdf) (дата звернення: 22.03.2024)

60. Andryewskaja S., Bryksa Y., Kiryienka A., Khudziakov A. The relationship of value and life-meaning orientations of modern students with pedagogical technologies of educational activities. *Journal of Physics: Conference Series*. 2020. P. 1691. 012234. 10.1088/1742-6596/1691/1/012234.
61. Behr A., Giese M., Tegum Kamdjou H. D., Theune K. Dropping out of university: A literature review. *Rev. Educ.* 2020. V. 8. P. 614–652.
62. De Cooman R., Mol S. T., Billsberry J., Boon C., Den Hartog D.N. Epilogue: Frontiers in Person–Environment Fit Research. *Eur. J. Work Organ. Psychol.* 2019. V. 28. P. 646–652.
63. Deng H., Wu C.-H., Leung K., Guan Y. Depletion from Self-Regulation: A Resource-Based Account of the Effect of Value Incongruence. *Pers. Psychol.* 2016. V. 69. P. 431–465.
64. Fantinelli S., Esposito C., Carlucci L., Limone P., Sulla F. The influence of individual and contextual factors on the vocational choices of adolescents and their impact on well-being. *Behav. Sci.* 2023. V. 13. P. 233.
65. Gottfried A. E. Academic intrinsic motivation: Theory, assessment, and longitudinal research. In *Advances in Motivation Science*; Elliot A. J., Ed.; Elsevier Academic Press: Cambridge, MA, USA. 2019. P. 71–109.
66. Howard J. L., Bureau J. S., Guay F., Chong J. X., Ryan R. M. Student motivation and associated outcomes: A meta-analysis from self-determination theory. *Perspect. Psychol. Sci.* 2021. V. 16. P. 1300–1323.
67. Liu R., Photchanachan S. Influence of Person-environment Fit on Work Passion of University Graduates. *Int. Bus. Res.* 2021. V. 14. P. 1–49.
68. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemp. Educ. Psychol.* 2020. V. 61. P. 101860
69. Sun Y., Billsberry J. An Investigation into How Value Incongruence Became Misfit. *J. Man. Hist.* 2022. V. 29. P. 423–438.

70. Tesi A., Di Santo D., Aiello A. Academic Motivation of Students Experiencing Person-Environment Misfit in Social Work Educational Settings: The Role of Social Dominance Orientation. *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ.* 2024. V. 14. P. 272–283. <https://doi.org/10.3390/ejihpe14020018>

71. Петрунько О.В., Разумова А.О. смисложиттєві орієнтації здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ // Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей V Міжнародної конференції (7 грудня 2023 р., м. Київ). Київ: Університет "КРОК", 2023.

Всього джерел – 71

Джерел за останні п'ять років - 46

Джерел зарубіжних авторів за останні п'ять років – 10

Джерел українських авторів за останні п'ять років – 36